

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ ÕPPEKAVA „KOOLIEELSE LASTEASUTUSE ÕPETAJA
MITMEKEELSES ÕPPEKESKKONNAS“

Marina Mihhejeva

**TEISEST KULTUURIST LASTE KOHANEMINE KOOLIEELSES
LASTEASUTUSES JA LASTEASUTUSE KOSTÕÕ PEREKONNAGA**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Nelly Randver

NARVA 2019

Kinnitus

Olen koostatud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

allkiri

.....Marina Mihhejeva

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE MITMEKULTUURILISUSEST JA KOHANEMISEST TEISES KULTUURIS	6
1.1 Teoreetiline lähenemine mitmekultuurilisuse, mitmekultuurilise hariduse mõistetele.....	6
1.2 Mitmekultuurilisuse teooriad.....	8
1.3 Kohanemise mõiste ja lapse kohanemine koolieelses eas	9
1.4 Kohanemist mõjutavad ja soodustavad tegurid	11
1.5 Kohanemine mitmekultuurilisus keskkonnas.....	11
1.6 Meetodid ja võtted teisest kultuurist pärit lastega töötamisel.....	13
1.7 Koostöö teisest kultuurist pärit perekonnaga.....	15
2. UURIMITÖÖ EMPIIRILISE OSA KIRJELDUS.....	18
2.1 Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	18
2.2 Uurimuse meetodika ja andmete kogumise meetod.....	19
2.3 Uuringu valimi moodustamine	19
3.4 Uuringuprotseduuri ja andmetöötlusmeetodi kirjeldus	19
3.4 Andmete analüüsi meetod	20
3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS JA ARUTELU	21
3.1 Õpetajate teadmised mitmekultuurilisuse valdkonnas	21
3.2 Õpetajate teadmised kohanemise mõistest ja kohanemise osas tehtavast tööst teisest kultuurist pärit lastega	23
3.3 Õpetajate teadmised teisest kultuurist pärit lastevanematega tehtavast koostööst	27
4. UURINGU JARELDUSED	29
4.1 Metoodilised soovitused	31
KOKKUVÕTE	32
PE3IOME.....	34
KASUTATUD KIRJANDUS	35
LISAD	39

SISSEJUHATUS

Kultuur on see, mis hoiab riiki ja rahvast, inimesi ja ühiskonda. Ühised normid, väärtused, muusika, kunst ja sport on need kultuuri osad, mis ühendavad rahvast ja muudavad sarnaseks. (Euroopa noorteportaali 2013)

Euroopa komisjoni juhendis on öeldud, et mitmekultuuriline haridus kehtib kõigile, sõltumata rahvusest, keelest, soost või sotsiaalsest staatusest. (Multikultuurse hariduse juhend 2012)

Integratsiooni sihtasutuse statistika andmetel Eestis elab 194 rahvuse esindajaid, eestlased (905 677 in.), venelased (328 864 in.), ukrainlased (23 310 in.), valgevenelased (11 598 in.), soomlased (7 635 in.) ja lätlased (2 478 in.) Kokku elab Eestis 1 319 133 inimest. (Integratsiooni sihtasutus 2018)

Üha enam on Eesti lasteasutustes lapsi, kellel on kohalikust kultuurist erinev taust. Kolmandatest riikidest saabuvad lapsevanemad ja nende lapsed käivad kohalikes lasteasutustes. Uues keskkonnas võib neil esineda probleeme, kuna neil on vähe teadmisi kohalikust kultuurist. Mitmed autorid on uurinud lasteasutuse valmisolekut teisest kultuurist ja teise kodukeelega laste vastuvõtmiseks. (Õpetajate leht 2017)

Riikliku õppekava järgi peab omavalitsus kõigile 1,5-7 aastastele lastele võimaldama käia lasteasutuses sealhulgas ka teisest kultuurist pärit lapsed. (Haridus- ja teadusministeerium 2019) Sellest lähtub, et teisest kultuurilist pärit lapsed käivad Eesti koolieelsetes lasteasutustes.

Varem läbi viidud uuringu põhjal, mis puudutas teisest kultuurist pärit lapsi, haridusasutusi ning sealseid haridustöötajaid selgus, et õpetajad vajavad rohkem teadmisi kultuurist kust laps tuleb. (Tuur 2018)

Oluline aspekt teisest kultuurist pärit lapse kohanemisel on koostöö lasteasutuse ja lapsevanemate vahel. Kasemetsa (2013) uuringus selgus, et pooled uuringus osalenud lapsevanemad peavad koostööd oluliseks, kuid nendest ainult 10% kinnitavad, et reaalne koostöö toimub. (Kasemets 2013) Lasteaiaõpetajate ülesandeks on pakkuda teisest kultuurist pärit lapsele ja nende vanematele turvalist ja mitmekesist keskkonda.

Uurimuse probleem seisneb järgmises: viimastel aastatel on eestisse elama saabunud inimesi Venemaalt, Ukrainast, Soomest ja kolmandatest riikidest. See tähendab, et teisest kultuurist pärit lapsed tulevad Eesti lasteada ning on oluline, et lasteaiad oleksid

valmis nende laste vastuvõtmiseks ja õpetamiseks. Töö autor töötab lasteasutuses kus käivad lapsed teisest kultuurist. Autorit huvitab kuidas on korraldatud nende laste kohanemine lastrasutuses ja kuidas toimub lasteasutuse koostöö lastevanematega.

Töö eesmärk on selgitada välja koolieelses lasteasutuses teisest kultuurist pärit laste kohanemise korraldamine ja koostöö lastevanematega ning töötada välja metoodilised soovitused õpetajatele tööks teisest kultuurist pärit laste- ja nende vanematega. Eesmärgist lähtuvalt on püstitanud järgmised ülesanded:

- läbi töötada teadus- ja metoodiline kirjandus, mis puudutab mitmekultuurilisust ja mitmekultuurilist haridust;
- analüüsida uuritava teemaga seotud kirjandust;
- viia läbi uuring kvalitatiivsel meetodil poolstruktureeritud intervjuuna lasteaia õpetajatega, mis puudutab teisest kultuurist pärit laste kohanemist ja lasteasutuse koostööd nende laste vanematega;
- analüüsida intervjuu tulemusi ja teha järeldused ja soovitused õpetajatele.

Uurimismeetodina on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit ja uurimisviisiks on poolstruktureeritud intervjuu, mis viidi läbi lasteasutuse õpetajate seas. Intervjuu anab võimaluse aru saada, kuidas toimub teisest kultuurist pärit laste kohanemine ja milliste raskustega nad puutuvad kokku, kui nende rühmas on selline laps ning kuidas korraldada koostöö nende peredega.

Töö koosneb kahest peatükist ja alapeatükkidest. Esimeses peatükis on defineeritud mitmekultuurilisuse mõistet, mitmekultuurilist haridust ning kohanemise mõistet ja selle tähendust, toodud välja kohanemist soodustavad tegurid, kohanemist multikultuurses keskkonnas ning koostöö teisest kultuurist pärit perekonnaga.

Teine peatük on bakalauresetöö empiriline osa, kus on toodud ära uurimistö eesmärk ja ülesanded, metoodika, uuringu meetod, valim, uurimisprotseduur ja andmetöötlusmeetodi kirjeldus ning uurimistulemuste analüüs. Teise peatüki lõpus on järeldused ja metoodilised soovitused. Töö lõppeb kokkuvõttega.

Töö praktiline väärtus on selles, et uurimustulemuste põhjal on koostatud kogumik konkreetsetest lisusalmidest, mängudest ning ürituste läbiviimiseks kavad õpetajatele teisest kultuurist pärit laste ja nende vanematega töötamiseks.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE MITMEKULTUURILISUSEST JA KOHANEMISEST TEISES KULTUURIS

1.1 Teoreetiline lähenemine mitmekultuurilisuse, mitmekultuurilise hariduse mõistetele

Eestikeelsetes allikates mitmekultuurilisuse mõiste tähendab, et ühes riigis elavad koos mitme kultuuri esindajad. Selles ühiskonnas kõneldakse eri keeli. Ühiskond võib olla mitmekultuuriline erinevate tunnuste järgi: religioon, eluviis, rahvus, keel jms. Tegelikult on mitmekultuurilisus palju keerulisem nähtus, see on poliitika ja sotsiaalfilosoofia, mis propageerib kultuurilist mitmekeisust. Igasugustel inimgruppidel võivad, sõltumata riigipiirist, olla oma kultuurilised tunnused. (Tuuling 2012: 14) Kultuurilise kogukonna moodustavad inimesed, kelle jaoks olulised kultuuritekstid ja praktikad omavad määrava tähendusega ühisosa ning kellel on sarnane kultuuriline kompetents. (Raud 2013)

Laiemas tähenduses kultuur on ajaloolise pärandina saadud usuliste, poliitiliste ja esteetiliste väärtushinnangute kogum, mis omandatakse sotsialiseerumisprotsessis ja mis on vähemalt osaliselt ühine inimestel, kes elavad või on elanud ühesuguses sotsiaalses keskkonnas. Kultuur annab rühmale identiteedi ning teeb ta ainulaadseks. Kultuur eristab seega ühte inimrühma teisest. (Salo-Lee, Malmberg & Halinoja 1996; Hofstede 1993: 7-11)

Rahvuskultuuride võrdlus algab inimeste sotsiaalses käitumises esinevuste rõhutamisega. Richard D. Lewis (2007) käsitleb kultuurilist mitmekeisust järgmise, suhtlemiserinevustele toetuvate kultuuride klassifikatsiooni järgi: lineaar-aktiivne kultuur- see on kultuur, mille esindajad orienteeruvad ülesannete täitmisele. Eelistavad teha ühte asja ja korralikult- samastumus, ühistunne mingi rühma või rahvusega. Multi-aktiivne kultuur- kultuur, mille esindajad teevad mitut asja korraga, tihti suvalises järjekorras. Reaktiivne kultuur- kultuur, mille esindajad algatavad harva ise mingit tegevust, eelistades teist osapoolt kõigipelat ära kuulata, seejärel formuleerida enda seisukohad, otsuste tegemine toimub konsensuse teel. Kuulav kultuur- kultuur, mille esindajad on head tähelepanelikud kuulajad, nad ei sega kunagi vahele ja ilmutavad lugupidamist teiste arvamuste suhtes. Rääkiv kultuur- kultuur, mille esindajad on aktiivsed rääkijad; nad ei sega kunagi vahele ja ilmuvad lugupidamist teiste arvamuste suhtes. (Muldma, Nõmm 2009: 15-17)

Teaduskirjanduses erinevad kultuurid kasutavad mitmekultuurilisuse kohta erinevat terminoloogiat nagu polükultuuriline haridus (A. Džurinski, V. Jeršov, M. Kuzmin, V. Makajev, Z. Malkova, L. Suprunova), mitmekultuuriline haridus (G. Dmitrijev, L. Drobiževa), globaalne haridus (B. Vulfson, Z. Gassanov), interkultuuriline haridus (G. Auernheimer, P. Batelaan, M. Bennett, W. B. Gudykunst, H. Fennes & K. Hapgood), mitmekultuuriline haridus (J. Banks, P. Gorski, J. Lynch, W. Nieke, S. Nieto, T.M. Singelis, C.E. Sleeter, M.T. Talib, P.L. Tiedt, I.M. Tiedt, K. Trasberg, jt). (Džalalova 2009: 7)

K. Trasberg (2002) arvab, et iga õpilane kannab oma kultuuri. Nii nagu üks kultuur võib rikastada teisi, nii võib juhtuda ka see, et leides uue ja teistsuguse tausta varem tundmatule kultuurile, avaneb uus perspektiiv, mida varem pole kultuuris märganud. (Trasberg 2002: 13)

Mitmekultuuriline mõiste on seotud mitmekultuurilise hariduse mõistega mille all tähendakse, et se on haridus, mis on suunatud isiku etnilise ja kultuurilise identiteedi arendamisele keelele, kultuuride väärtuste omandamiselening maailmakultuuri saatutamisele. (Multikultuurse hariduse juhend 2012) J. Banks (1994) väidab, et mitmekultuuriline haridus on haridus, mille eesmärk on tagada kõigile õpilastele, sõltumata nende sotsiaalsest, rahvuslikust, rassilisest, soolisest päritolust, võrdsed võimalused hariduse omandamisel. (Trasberg 2002: 14)

Džalalova (2009) omas töös kirjutab, et J. Banksi (1994) järgi mitmekultuurilise hariduse muutumisel on neli faasi. Esimene faas on õpetamine monoetnilises suunas, teises faasis õpetamisel on multietniline suund, kolmandas faasis muutub multietniliseks hariduseks ja viimases neljandas faasis räägitakse mitmekultuurilisest haridusest. (Džalalova 2009: 7)

Trasbergi (2002) sõnutsi mitmekultuurilise hariduse printsiipide rakendamise ülesanneteks on suhtumuslikud ülesanded (kultuuritundlikkus, tolerantsus, oskused konflikte ennetada ja lahendada); kognitiivsed (akadeemiline edukus, võõrkeele õpe, erinevate kultuuride tundmine, oskus analüüsida kultuurilist käitumist, tunda omaenda kultuuri); õpetuslikud (ladusa kultuurisuhtluse strateegiate pakkumine, seda soodustavate personaalsete oskuste arendamine). (Trasberg 2002: 17-18) Teised allikad väidavad, et mitmekultuurilises hariduses on teised eesmärgid nagu oskuste ja tolerantsuse tunde arendamine, sallivuse arendamine, teise eluviisi teadvustamine, et

kultuurilised erinevused ja teised kultuurid tervikuna mõjuvad inimese emotsionaalsusele, väärtuste ja normide süsteemi hindamisoskuse arendamisele. (Multikultuurse hariduse juhend 2012)

Kokkuvõtteks võib öelda, et mitmekultuurilisus on poliitika, mis propageerib kultuurilist mitmekesisust. Kultuur annab inimeste rühmale oma identiteedi ning teeb ta ainulaadseks ja eristab seega ühte inimrühma teisest. Kultuuri alla kuuluvad elu tavalised asjad, nagu tervitamine, söömine, tunnete väljendamine.

Mis puudutab mitmekultuurilise hariduse mõistest, siin saab öelda, et see on haridus mis aitab rohkem aru saada teisest kultuurist pärit inimestest ja tagada kõigile õpilastele, sõltumata nende sotsiaalsest, rahvuslikust, rassilisest, soolisest päritolust, võrdsed võimalused hariduse omandamisel.

1.2 Mitmekultuurilisuse teooriad

Kultuuridevaheline teooria väidab, et iga inimese kultuuriline taust määrab ära tema maailmapildi olulised jooned, mille tundmine aitab ennustada tema võimalikke reaktsioone olukordadele ja probleemidele. Igat kultuuri on võimalik ammendavalt iseloomustada väikese arvu muutujate omavaheliste kombinatsioonide abil. (Raud 2013)

Erineva kultuuritaustaga inimesed kasutavad küll ühiseid põhimõisteid, kuid näevad neid erineva nurga alt ja teistsuguses perspektiivis. Näiteks, prantslased kastavad küpsist kohvi sisse, noolivad taldriku leivatüki abil puhtaks ja annavad kätt võhivõõrale. Jaapanlastel ei ole kombeks tervitades kätt anda ja avalikus kohas ei nuuska nad kunagi nina. Britid söövad herneid, kahvel tagurpidi käes ja mängivad vihmasajus golfi. Brasiillased moodustavad korratuid järjekordi ja saavad peole kahetunnise hiline misega. Mitmesugused kombed ja tavad teevad meile rohkesti nalja. (Lewis 2007: 16)

Mitmekultuuriline hariduse teooria räägib sellest, et tuleb rahuldada igaühe spetsiifilisi vajadusi ning tagada, et eri etnilistest gruppidest pärit õpilased kogeksid õpetust ühesugusena. (Gustavsson 2000)

Hofstede (1984) jagab kultuurilised erinevused viide põhidimensiooni. Need dimensioonid olid: võimukaugus, individualism/kollektivism, maskuliinsus/feminiinsus ja ebakindluse vältimine. Võimukaugus näitab, millise piirini aktsepteerib ühiskond

asjaolu. Ebakindluse vältimine näitab, vajadust formaalsete reeglite järele. Individualism/kollektivism näitab, kui võrd on konkreetne ühiskond ning kuidas rühm või indiviid eelistab reegleid. Maskuliinsus/feminiinsus näitab meeste ja naiste rolle ühiskonnas. Ajaline orientatsioon näitab, kuidas tugineb ühiskond oma otsuses traditsioonidele ja minevikusündimustele. (Hofstede, 2010)

Kokkuvõtteks võib öelda, et igal inimesel on oma kultuur ja sellega seotud olulisemad jooned nagu: maailmapilt, käitumisnormid, harjumused ning kombed.

1.3 Kohanemise mõiste ja lapse kohanemine koolieelses eas

Kohanemine ehk adaptatsioon (adaptation) on inimese ja keskkonna vastastikune toime, mis hoiab inimest muutliku keskkonnaga tasakaalus. Kohanemine eeldab inimese kehalise ja sotsiaalse talitluse paindlikkust, tagab inimese vastavuse keskkonna füüsilistele ja sotsiaalsetele nõuetele ning tema minimumvajaduste rahuldamise. (Martin 2010) Jääger väidab, et kohanemine on protsess, mille käigus vähemuse liikmed teadvustavad endale domineeriva kultuuri norme ja väärtusi, kuid ei tarvitse tingimata muuta oma norme ja väärtusi. (Jääger 2015)

Kohanemisel on kaks strateegiat: probleemipõhine ja emotsioonikeskne kohanemine. Emotsioonikeskse kohanemise puhul muudavad lapsed oma käitumist keskkonnas, et reguleerida oma emotsionaalset käitumist. Probleemipõhise kohanemise puhul hindavad lapsed keskkonda ja kohandavad oma käitumist vastavalt probleemile. (Matsalu 2015)

Kohanemise periood on keeruline aeg nii lapsele, lapsevanematele kui õpetajale. Lapse vanemad muretsevad nende lapse pärast. Elkonin märgib, et lasteaeda tulekuga, kohanemise perioodil toimib lapses teatud stereotüüpide murrang: tavalisest keskkonnast satub laps harjumatusse keskkonda, kus tema jaoks on palju tundmatut: päevakava, vanemate puudumine, teistmoodi suhtlemine. (Elkonin 2010)

Lapse käitumist kohanemisperioodil on raske prognoosida. Üllatuseks on see nii õpetajatele, kui ka lapse vanematele. Lapsed on erinevad ja mõned neist hakkavad nuutma, viskuvad põrandale, hammustavad, küünistavad, näpistavad rühmakaaslast. Lapse käitumine kohanemise perioodil sõltub paljudest asjadest: lapse isiksuseomandusest, lasteaeda tulekuks ette valmistamisest, kohanemisvõimest, täiskasvanu suhtlemisest lapsega, lapse elukogemusest. Seega tuleb laste puhul meeles pidada, et meie sõnad ja teod peaksid langema kokku. (Wahlgren 2010: 9-10) T.

Gordoni (2003) arvates on lastel märkimisväärne võime muutustega kohaneda, kui lapsevanemad neist muutustest lapsele aegsasti räägiksid. (Gordoni 2003: 170).

Lasteasutusse tulevad väga erineva iseloomu, temperamendi, erinevate sotsiaalsete ja kognitiivsete oskustega, erineva arenguloo ja pere taustaga lapsed. Tavaliselt püüavad lapsed kohanemisel eelkõige õpetaja tähelepanu, püüavad talle meeldida ja alluvad õpetaja korraldustele ning reeglitele. Üksteist uuritakse tähelepanelikult ja ettevaatlikult. Suheldakse eelkõige lastega, kes on mingil põhjusel natuke tuttavamad. Tavaliselt esineb kohanemisel hulganisti ärevust ja ebakindlust. (Valvas 2007)

Lill (1982) toob välja kolm erinevat kohanemise võimalust: kerge kohanemine - käitumine normaliseerub 10-15 päevaga, laps käitub vastavalt normidele, võtab kaalus juurde, käitub adekvaatselt ja ei haigestu; keskmine kohanemine - edasimineku toimub ühe kuu jooksul, väike kaalulangus, võib haigestuda ja esineda psüühilise stressi ilminguid; raske kohanemine - laps on tihti haige, kaotab arengus juba saavutatut, võib esineda nii psüühiline kui ka füüsiline organismi ülekurnatus, mis kestab umbes 2-6 kuud (Lasteaeda rõõmuga 2010: 27) Enamusel lastest on kerge või keskmine kohanemise tase. Probleeme valmistab raske kohanemine, mille puhul võib protsess kesta mitmeid kuid. Laps haigestub, võib esineda tüsistusi, muutusi käitumises, püüab end peita, viibib omaette ja ei suuda teistega mängida. (Martin 2010; Lasteaeda rõõmuga 2010: 27) Lapse kohanemise iseloomu saab hinnata tema käitumise reaktsioonide ja kohanemisperioodi pikkuse järgi, mille hindamisel on neli tegurit: emotsionaalne seisund, mida iseloomustab lapse rõõmus meel (laps on heatujune, naeratav ja rahulik); lapse sotsiaalsed kontaktid; lapse uni; lapse isu, mis võib olla väga hea, laps sööb kõike, või siis valib, lükkab mõned toidud tagasi, sööb kaua ja vastu tahtmist. (Ostrouhova 2000)

Jälgides kohanemise kulgu, saab õpetaja teha järeldusi kohanemise iseloomu kohta, tutvustada seda lapsevanematele. Täites lapse vaatlustabelit, saab näha kuidas toimub kohanemine ja õpetaja võib üsna täpselt anda perele tagasidet selle kohta. Seega võib öelda, et iga laps kohaneb omas tempos, mõned lapsed kohanevad kiiresti, mõned aeglaselt. Suhtlemine õpetajaga on väga oluline aspekt lapse kohanemises, vanemad peavad sellest aru saama ja toemata lapse suhteid õpetajaga, et tema kohanemine oleks edukas.

1.4 Kohanemist mõjutavad ja soodustavad tegurid

Tänapäeva elus paljudel lastel tekivad probleemid seoses lasteasutuses kohanemisega. (Adeeva & Khokhlacheva 2010) Deyell-Gingold (2007) leidis, et seda mõjutab laste kodune keskkond ja selles kehtivad reeglid, laste vanus, vaimse arengu tase, individuaalsed ja psühholoogilised omadused, temperament ning varasemad sotsiaalsed kogemused. (Adeeva & Khokhlacheva 2010; Daniels 2014) Lapse tervis, füüsiline areng, sotsiaalne areng, emotsionaalne areng, keele areng, ning suhtlemisoskus mõjutavad ka lapse kohanemise kiirust. (Lam & Pollard 2006)

Erinevatest uurimustest selgub, et kohanemist võivad mõjutada ka õpetaja rahvuskuuluvus ning lapse kuulumine samasse või teise rühma. (Buyse, Verschueren, & Doumen 2011; RimmKaufman, Pianta, & Cox 2000) Enne lasteaeda tulekuks soovitatakse kohtuda õpetajatega ja seejärel rühmaruumi ning seal kehtivate reeglitega, kui õpetajad ja lapsevanemad saavad suhelda ühes keeles. (Deyell-Gingold 2007; McIntyre et al., 2007; Wildenger & McIntyre 2010) Kui rühmaruumi õhkkond on positiivne, siis on ka kohanemine sujuvam ja meeldib nii lapsele, kui ka lapsevanematele. (Daniels 2014) Lapse kindlustunde tagab rutiinne tegevus. Rutiin on käitumine, mida järgitakse ja korratakse pidevalt. Päevarutiinideks peetakse söömisaega, magamisaega ning teisi tegevusi (vestlus, lugemine, käsitöö). Regulaarsed rutiinid tagavad lapse heaolu ning tervise. (Wildenger, McIntyre, Fiese, & Eckert 2008)

Kokkuvõtteks võib lisada, et kohanemisperioodil tekivad paljud probleemid lapsel, lapsevanematel ning lasteasutuse õpetajatel. Edukat kohanemist mõjutavad tegurid nagu kodune keskkond, rühma keskkond, õpetajate ja lapsevanemate suhted, lapse temperament, vanus, psühholoogilised omandused ja teised tegurid. Positiivne õhkkond ja positiivne suhtumine kõikidesse faktoritesse soodustab lapse kohanemist ja teeb lasteaia külastamise meeldivaks nii lapsele kui ka lapsevanematele.

1.5 Kohanemine mitmekultuurilises keskkonnas

Igal inimesel on vajadus kuuluda oma sotsiaalsesse rühma, omada kohta teises kultuuris, olla armastatud ja aktsepteeritud. (Lall, Minlibajeva 2007) Kohanemine teises kultuuris mängib suurt rolli inimese elus, kui see inimene sattub teisesse kultuuri. Teises kultuuris kohanemisel on neli etapi, mille kestus ja intensiivsus sõltub inimestest ja sellest, kui palju teine kultuur enda omast erineb. (Berger & Luckmann 1966)

Muldma, Nõmm (2011) ja Pajupuu (2001) sõnadel kohanemisel on järgmised etapid:

Algusinnustus. Seel etapil inimestes märgatakse ainult häid külgi. Kenad vaatamisväärsused, kena loodus, eksootilised inimesed ja põnevad toidud. Mõnedel inimestel möödub algusinnustus ühe-kahe nädalaga, teistel võib see kesta mitmeid kuid. Algusinnustus võib ka puududa, kui teisele maale pole tulnud omal algatusel. Pettumus ja kaitsemehhanismid. Etapp kus tekivad suhtlemisraskused koolis, poes, tööl. See, millesse alguses suhtuti huumoriga, ei aja enam muigama. Võõrkeelest arusaamiseks kasutatakse keha keelt: keha asendeid, ilmeid, käte liigutusi, riietust ja hääletoone. Seda rasket perioodi kutsutakse kultuurišokiks. Kultuurišokki defineeritakse kui stressi ja pingeseisundit, mille põhjustab tuttavate märkide ja tähenduste kadumine sotsiaalses suhtluses ning identiteedikriis. Kultuurišokk võib kesta kuid või isegi aasta. Olukorraga leppimine. Inimesed võtavad omaks, et ümbrust ei saa muuta, vaid muuta tuleb iseennast. Tuleb rohkem õppida keelt ja kultuuri. Raskused pole veel möödas, kuid mõeldakse juba positiivselt. Kohanemine. Nüüd tunneb inimene, et ta on teises kultuuris kodus. Inimene naudib paljusid teise kultuuri jooni: toitu, jooke, seltsimist, vaba-aja veetmist, kunsti. Samas on ta õppinud küllaldaselt ka teise kultuuri mängureegleid ja oskab neid loomulikult ja sihipäraselt kasutada. Kultuurireeglid on tema valduses samamoodi nagu keeled: nad on kogu aeg kasutamiskvalifitseeritud. Milliseid parajasti kasutatakse, selle määrab eesmärk. (Muldma, Nõmm 2011: 25-28, Pajupuu 2001: 16-19).

Kultuuri kontekstis tähendab kohanemine, et inimene on võimeline kohandama oma käitumist nii, et saaks teises kultuuris ilma konfliktideta toimida. Ta ei võta teise kultuuri tavasid omaks, kuid vajaduse korral suudab nendega arvestada. (Jääger, 2015) Paljud teistest riikidest saabunud ja Eestis elavad teise emakeelega perekonnad soovivad säilitada oma emakeele ja kultuuri. (Meie mitmekultuuriline lasteaed 2012: 9)

Trasbergi (2002) järgi peab olema õpetajal neli kompetentsi mis aitavad lapsel kohaneda. Üks komponentidest on isiklikud väärtused ja oskused mis eeldavad soovi pidada lugu kultuurilistest erinevustest ning erinevatest seisukohtadest. Teine kompetents on inimestega lävimine. Õpetaja tunnustab kultuurilise päritolu mõju enesele ja oma käitumisele. Edasi räägitakse kultuuridevahelise teadlikkusest ja tundlikkusest. Õpetaja tunneb erinevaid kultuure, väärtustab nende erilisust ja suudab tajuda erinevate kultuuriliste mõjude kajastusi inimeste käitumisele. Viimane kompetents on globaalne teadlikkus. Õpetaja on globaalselt teadlik, ta teadvustab oma

globaalset vastutust, tunneb huvi maailmas toimuva ja tähtsamate ülemaailmsete probleemide vastu. (Trasberg 2002)

Kõik elumuutused nõuavad kohanemist. Lapse maailmapilt areneb: siin on ruumi muutustele ja uutele asjadele. Täiskasvanute maailm on juba valmis: see toimib teatud reeglite järgi. Teise kultuuriga tutvumine lasteaias võib toimuda mängude ja mänguliste võtete abil; muusikaliste tegevuste kaudu; rahvakalendri tähtpäevade tähistamisega; lisusalvide, näpumängude, õppemängude, luuletuste abil. (Järva 2012: 19-43).

Lapsed sõbrustavad ja mängivad koos ega pööra keelele eriti suurt tähelepanu. Teise emakeelega lapse kohanemist toetavad ühistegevused, mille juures kõne ei ole peamine suhtlemisvahend. Õpe lasteaias toimub mänguliselt, kus kõik valkonnad on omavahel lõimitud. Kui õpetajad räägivad õpetamisest, arendamisest, harjutamisest ja kinnistamisest, siis lapse jaoks see peaks olema üks tore päev lasteaias, kus ta tegeleb lastega. (Meie mitmekultuuriline lasteaed 2012: 14) Lapsele nagu ka täiskasvanule on raske kohaneda teises kultuuris. Selleks, et lapse kohanemine lasteaias oleks edukas, peab olema õpetajatel mitmekultuurilised kompetentsid, mis aitavad nii last, kui ka õpetajat. (Trasberg 2002)

Kokkuvõtteks võib öelda, et kohanemine mitmekultuurilises keskkonnas on raske igale inimesele ja laps ei ole selles osas erand. Õpetajate mitmekultuurilised kompetentsid mängivad suurt rolli lapse kohanemisel. Oluline on, et laps tunneb ennast kaitstuna, et kohanemine teises kultuuris oleks edukas.

1.6 Meetodid ja võtted teisest kultuurist pärit lastega töötamisel

Seaduse järgi omavalitsus on kohustatud kõigile 1,5-7 aastastele lastele andma võimaluse käia lasteasutuses. Kui teisest kultuurist pärit pere tahab kasutada seda võimalust, siis valitud lasteasutus esimesel võimalusel viib läbi arenguestluse koos selle perega. Arenguestlusel selgitakse välja lapse individuaalsed erivajadused (tervis, dieet, usulised vajadused). Enne teisest kultuurist pärit lapse lasteaeda tulekut, on hea rühmaõpetajatel läbi viia koosolek lapsevanematele ja selgitada, et rühma tuleb teisest kultuurist pärit laps. Kui sellel lapsel on raske kohaneda, omavalitsus võib pakkuda lapsevanematele tugiisiku teenust. (Haridus- ja teadus ministerium, 2019)

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on teisest kultuurist pärit lapse mitmekülgne areng koostöös lasteaiaga ja koduga. Lasteaed peab looma soodsa keskkonna, milles

saab teisest kultuurist pärit laps areneda. Tähtis on väärtustada lapse eripära: võimeid, keelelist ja kultuurist tausta, vanust, sugu, tervises seisundit. (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Õpetajate kutsestandardist lähtuvalt on õpetajatel vaja selgitada välja teisest kultuurist pärit lapse arengu tase ning valida temale sobivad õppemetodid, õppevahendid, kasutada selget ja arusaadavat kõnet, teha koostööd lasteasutuse personali ja spetsialistidega. (Õpetaja kutsestandard tase 6, 2013)

Mitmekultuurilise hariduse põhimõttest lähtuvalt õpetajatel peavad olema pedagoogilised meetodid mille abil korraldatakse tööd teisest kultuurist pärit lastega. Meetodid näitavad seda, mil viisil võivad õpetajad laste moraalsel kujutus- ja empaatiavõimet esile kutsuda, kritiseerida nende vaateid ning rikastada nende igapäevaseid ettekujutusi inimestest, võimust, vastutusest.

Mitmekultuurilises keeskonnas võivad pedagoogid kasutada järgmisi meetodeid teisest kultuurist lastega töötamisel nagu:

"Ajurünnak" on meetod mida võib kasutada nii teoreetilistele kui ka praktilistele probleemidele lahenduste otsimiseks. Meetod eeldab mingi probleemi analüüsimist, pärast sellele lahenduse otsimist.

Loominguline väljendus. Meetodite hulka kuuluvad: kirjandus, luulekunst, graafika, skulptuur, dramatiseering, laulmine, tantsud.

Rollimängud on väike etendus, mis mängitakse läbi rühma ees. Rollimängud töötavad paremini, kui nad ei kesta kaua ja jäetakse piisavalt aega edasiseks aruteluks.

Näitlikud õppevahendid võivad lihtsustada ja rikastada tahvlite, plakatite, skeemide, piltide, slaidide, videofilmide ja teiste filmide kasutamisega laste teadmisi. (Multikultuurilise hariduse juhend 2012)

Selleks, et töö teisest kultuurist pärit lastega oleks edukas võivad õpetajad kasutada mingeid strateegiaid ja oskuseid, mis aitavad neid.

Tabel 1. *Praktilist õpetajale: oskused ja strateegiad teisest kultuurist pärit õpilastega toimetulekuks.* Kohandatud lasteaiale (kohandaja M. Mihhejeva)

Oskus	Strateegiate rühm	Strateegia
Laste käitumise jälgimine ja korraldamine	Jälgi laste käitumist	Jälgi lapse käitumist
	Väljenda end selgelt	Esita selged reeglid
		Tutvusta lastele reegleid
		Pea reeglitest kinni

	Sea piire	Meenuta lastele reegleid
		Hoiata
		Rakenda karistust
	Välidi eskaleerumist	Tule toime õpilaste emotsioonidega
		Vasta positiivselt õigustatud kriitikale
	Ole paindlik	Kohanda käitumist vastavalt lapse omadustele
		Ole paindlik reeglite rakendamisel
	Saavuta õpilaste pühendumine	Tee reegleid koos lastega
		Loo positiivseid suhteid, muutmaks lastega toimetulekut kergemaks
	Heade suhete hoidmine ja loomine	Hoia häid suhteid
Näita austust ja tee komplimente		
Laste tähelepanu ja kaasatus saavutamise läbi õpetamise	Kasuta präänikut	Kiida ja stimuleeri
		Hinda tihti ja erinevalt
	Kohanda õppimist	Kohanda õpetamismeetodeid laste oodatavatest vastustest lähtuvalt
	Tee sisu õpilastele oluliseks	Tea laste tausta, uskumusi ja huvisid
		Selgita tegevuste põhjusi

Allikas: Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes (Kikas 2010)

1.7 Kostöö teisest kultuurist pärit perekonnaga

Ühiskonnas, kus haridusele ja kasvatusle pöörakse palju tähelepanu, on aktuaalne lasteasutuse ja lapsevanemate kostöö, mille eesmärgiks on saavutada soodne keskkond nii lasteasutuses, kui ka kodus. (Punning 2015) Riiklikus õpekavas räägitatakse sellest, et õpetajate ja lapsevanemate kostöö põhineb dialoogil, vastastahkusalusel usaldusel ja lugupidamisel. Õpetajad on kohustatud anda vanemaatele tagasisidet lapse arengust ja õppimisest (Kasela 2018). Lasteasutuse ja lapsevanemate kostöö on väga oluline nii vanematele, kui ka lasteasutusele. Koolieelse lasteasutuse seadus (2018) räägib sellest,

et lasteasutuse ülesanne on teha koostööd, et seeläbi pakkuda lastele soodsat arengukeskkonda. Esmane kohtumine lasteaias personali ja vanemate vahel on väga tähtis, sest sellest saab alguse koostöö lasteaiaga. (Ostra 2018)

Koolieelsed lasteasutused maailma eri paigus on erinevad. Lastevanemad ootavad lasteaiast toimuva töö sisust ja korraldusest erinevaid asju. On hea, kui nii lastele kui ka lastevanematele antakse enne lapse lasteasutusse tulekut ülevaade lasteaias toimuvast ning vanemad saavad rääkida, mida nad lasteaialt ootavad ja nõuavad, näiteks mis toite nende lapsed ei söö või mis tegevustest ei võta osa oma kultuuri traditsioonidest lähtuvalt. Lasteaias ja kodu hea koostöö tagab laste kiirema kohanemise ning sulandumise kollektiivi. Tähtis on saavutada kontakt lapse vanematega. Kui ühist suhtluskeelt pole, saab alustada hea tahte avaldamisest – ka pilk ja naeratus loovad aluse kontaktiks. Lapse jaoks on oluline näha oma ema ja isa õpetajaga suhtlemas. Koostöö vanematega õppe kaudu tekitab usalduslikuma suhte õpetaja ja vanema vahel ning motiveerib eesti keelt õppima nii lapsi kui ka nende vanemaid. (Meie mitmekultuuriline lasteaiad 2011: 7)

Lasteaias ja vanemate koostöö on keeruline protsess, millises osalevad nii rühma õpetajad, kui ka lapse vanemad. Koostööst saame rääkida siis, kui vanemad ja õpetajad teevad midagi ühiselt. See tähendab, et mõlemad osapooled töötavad ühes füüsilises, vaimses ja sotsiaalses suunas. Kui lapsevanematel tekkib tunne, et nende väärtused lapse kasvatamisel on samad kui õpetajatel, siis tunnevad õpetajad ja vanemad oma tööd tehes paremini ja kindlamalt ennast. Lapsevanemad soovivad saada tagasidet õpetajatelt oma lapse arengu kohta, selleks viiakse lasteaias läbi arenguestlusti üks või kaks korda õppeaastas, vanemate soovil võib viia neid läbi ka sagedamini. (Kullama 2015)

Enne seda, kui üks või teine laps teisest kultuurist tuuakse rühma, on väga oluline vestelda lapsevanematega. Suhtlemine lapsevanematega võib olla raske, kui õpetaja ei valda lapsevanemate ja lapse emakeelt. Sellisel juhul on vaja leida inimene, kelle vahendusel saaks suhelda. Lall, Minlibajeva (2007) väidavad, et lasteasutus, eriti rühma pedagoogid peaksid tegema eeltööd, et saada teada: kust pere saab ja missugused on nende rahvuse traditsioonid suhtlemises, üksteise poole pöördumises, kuidas suheldakse tüdrukute ja kuidas poistega; kuidas pöörduda lapse poole, kas teda tohib nimetada nimepidi, või on lapsel näiteks mõni hellitusnimi, mida vanemad ja laps eelistavad kasutada, kus laps sündis ja kas on elanud ka teistes riikides, milline on kodune keel. Kuivõrd hästi suhtleb laps oma emakeeles ja kas lapsevanemad pööravad tähelepanu lapse emakeele arendamisele, kas kodus loetakse emakeeles raamatuid, vaadatakse

lastesaateid või multifilme, kus töötavad lapsevanemad ja kellena, missugused on perekonna religioossed arusaamad ja traditsioonid, missugust toitu laps eelistab ja missugust mitte, missugused on toitumisharjumused kuivõrd on arenenud lapse sotsiaalsed oskused, kuidas ta annab teada, et tal on külm, et tahab juua või tahab tualetti, kuidas last tunnustatakse, kiidetakse, lohutatakse või karistatakse kodustes oludes, millised on perekonna ootused lasteaialt ja miks otsustasid vanemad tuua oma lapse just sellesse lasteaeda, kuivõrd on vanemad lapse ette valmistanud enne lasteaiarühma tulekut. Kuidas on lapsevanemad põhjendanud lapsele tema lasteaias käimise vajalikkust. (Lall, Minlibajeva 2007). Vastamine nendele küsimustele lihtsustab suhlemist õpetajate ja teisest kultuurist pärit laste vanematega.

Kokkuvõtteks võib öelda, et iga lasteaija õpetaja soovib, et lapsed tema rühmas tunneksid ennast hästi ja vanemad usaldaksid neid rahuliku südamega. Eriti oluline õpetajale on see, et teisest kultuurist pärit lapsed tunneksid ennast hästi. On väga oluline enne laspe tulekut lasteasutusse uurida selle lapse kultuuri ja rääkida sellest rühmas lastega, et nad oleksid uue lapse tulekuks valmis. On väga tähtis aru saada, et koostöö perega võimaldab lapsel edukalt kohaneda lasteasutusega.

2. UURIMITÖÖ EMPIIRILISE OSA KIRJELDUS

2.1 Uurimistöo eesmärk ja uurimisküsimused

Koolieeliku kohanemist teises kultuuris on üldiselt vähe uuritud. Kättesaadavat kirjandust teemal, kuidas korraldada teisest kultuurist pärit peredega koostööd koolieelses lasteasutuses ei ole samuti väga palju. Seetõttu on huvitav saada teada kuidas lasteasutused viivad läbi oma koostöös teisest kultuurist pärit lapse vanematega ja kuidas teisest kultuurist pärit lapsed kohanevad lasteaias.

Uurimistöo eesmärgiks on selgitada välja koolieelses lasteasutuses teisest kultuurist pärit laste kohanemise korraldamine ja koostöö lastevanematega, ning töötada välja meetodilised soovitused õpetajatele tööks teisets kultuurist pärit laste- ja nende vanematega.

Töö uurimisküsimused on järgmised:

- millised on õpetajate teadmised mitmekultuurilisusest ja mitmekultuurilisest haridusest?
- milliseid meetodeid ja võtteid kasutavad lasteasutus ja õpetajad, et teisest kultuurist pärit lapse kohanemine oleks edukas?
- milliste raskustega puutuvad õpetajad kokku töötades lastega teisest kultuurist?
- kuidas lasteasutus ja õpetajad korraldavad koostööd teisest kultuurist pärit peredega?
- meetodilised soovitused õpetajatele tööks teisest kultuurist lastega.

Eesmärkide saavutamiseks on läbi viidud poolstruktureeritud intevjuu lasteasutuse õpetajatega teada saamaks, kuidas nad korraldavad koostööd teisest kultuurist pärit peredega ja kuidas nad soodustavad lapse kohanemist teises kultuuris.

2.2 Uurimuse metoodika ja andmete kogumise meetod

Bakalaureusetöös on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit, mis aitab paremini mõista intervjueeritavate vastuseid ja nende põhjuseid (Barnham 2015: 838). Kvalitatiivse uurimusmeetodi eesmärgiks on kirjeldada inimeste tõlgenduste kaudu sotsiaalset tegelikust. Meetod on suunatud uute aspektide avastamisele, tõlgendamisele ja mõistmisele. (Õunapuu 2014)

Kvalitatiivse meetodi puhul ei räägita numbritest ega hinnata midagi arvuliselt. Pole oluline kui palju inimesi osalevad uurimuses, vaid mida ja kuidas nad mõtlevad uurimise probleemist. (Ilves 2009) Meetod sobib juhul, kui on vaja uurida väikse arvu osalejate maailmavaadet. (Laherand 2008) Uurimuse korral vastatakse küsimustele miks ja kuidas, saadakse andmeid vaatluse, interjui ning sõnalise suhtlemise kaudu (Kvalitatiivne uurimus, 2019) Kvalitatiivse meetodi tugevad küljed on selles, et meetod on täpne ja tundlik. Tähelepanu on võimalik pöörata unikaalsetele vastustele ja analüüs on tekstipõhine. (Kalmus, Masso, Linno 2015)

2.3 Uuringu valimi moodustamine

Valimisse kuuluvad koolieelse lasteasutuse õpetajad X linna lasteasutustest. Valimi moodustamisel kasutas uurija oma isiklike kontakte, kelle seas on lasteaiaõpetajaid kes töötavad teisest kultuurist pärit lastega, või kellel oli eelnev kogemus.

Uuringus osales kuus õpetajat, kelle rühmas praegu käivad teisest kultuurist pärit lapsed, või nendel oli eelnev kogemus teisest kultuurist pärit lastega töötamisel. Enne intervjuusid küsis uurija lasteasutuse direktorilt nõusolekut uurimistöö läbiviimiseks. Samuti küsiti nõusolekut õpetajatelt intervjuus osalemiseks.

3.4 Uuringuprotseduuri ja andmetöötlusmeetodi kirjeldus

Andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud lasteaia õpetajatega, mis andis uurijal võimaluse suhelda respondentidega põhjalikult lasteasutuses korraldatavast tööst teisest kultuurist pärit lastega, meetoditest ja võtetest, mida kasutavad koolieelse lasteasutuse õpetajad oma töös.

Poolstruktureeritud intervjuu käigus, intervjuuerija esitada küsimusi ja anda selgitusi vestluse ajal. Küsimuste liik ja arv ei ole piiratud. Küsitleja võib muuta küsimuste järjekorda intervjuu käigus. Kogu intervjuu salvestatakse diktofonile või märgitakse vastused registreerimislehtedele. (Õunapuu, 2014)

Poolstruktureeritud intervjuus osalesid kuus koolieelse lasteasutuse õpetajat, kes töötavad lasteasutustes ja kellel oli või on kogemused töötamisel teisest kultuurist pärit lastega. Intervjuu küsimused on koostatud töö autori poolt. Õpetajatega läbiviidud intervjuu küsimused oli jagatud kolmeks plokiks. Esimeses plokis olid küsimused, mis käsitlesid multikultuurilisuse mõistet. Teises plokis olid küsimused, kohanemise ja kohanemisega teises kultuuris, kolmandas plokis olid küsimused, mis käsitlesid koostöö korraldamist lasteasutuse ja teisest kultuurist pärit lastevanematega.

Intervjuud viidi läbi aprillis 2019. aastal. Anonüümsuse tagamiseks uurija ei küsinud vastajate nimesid. Uuringu käigus tutvustas uurija igale õpetajale uurimustöö eesmärgi, poolstruktureeritud küsimustikku ja salvestamise viisi (diktofon). Intervjuu käigus esitas autor teema kohta suunavaid ja täpsustavaid küsimusi. Intervjuud viidi läbi intervjuueeritavatele sobival ajal koolieelses lasteasutuses kus nad töötavad. Intervjuude läbiviimine võttis keskmiselt 70-90 minutit. Kõik intervjuud salvestati diktofonile ning hiljem transkribeeriti. Intervjuu audio ja transkriptsioonid on salvestatud bakalauresetöö autori arvutis. Intervjuueeritavad nummerdati ja anti neile kood (INT1-INT6).

3.4 Andmete analüüsi meetod

Tulemuste analüüsimise meetodiks valiti kvalitatiivne sisuanalüüs. Sisuanalüüs aitab võrrelda andmeid, mis olid saadud poolstruktureeritud intervjuu käigus. Intervjuu informatsioon on subjektiivne ning sisaldab pigem tundeid, muljeid, arvamusi, mitte numbreid. Teooria põhjal võib teha ettepanekud praktilisteks rakenduseks. (Laherand, 2008)

Andmete analüüsimist alustati intervjuude võimalikult täpse, sõna-sõnalt transkribeerimisega. Peale intervjuude transkribeerimist kuulas autor intervjuusid korduvalt ning luges samal ajal kirjalikku versiooni, et vältida vigade tekkimist. Ühe intervjuu transkribeerimiseks kulus olenevalt intervjuueeritava diktsioonist ning rääkimiskiirusest kahest tunnist kuni kolme tunnini. Peale transkribeerimist kanti intervjuueeritavate taustaandmed dokumenti.

3. UURIMISTULEMUSTE ANALÜÜS JA ARUTELU

Tulemused esitati uurimiskava järgi, mille raames vastati uurimisküsimustele. Lisas (vt. lisa1.) on esitatud täpne poolstruktureeritud intervjuu kava. Alustades poolstruktureeritud intervjuud räägiti õpetajatega uurimistööst ja selle eesmärkidest.

3.1 Õpetajate teadmised mitmekultuurilisuse valdkonnas

Intervjuu alguses tutvustas autor tema huvitavat teemaga ning uurimistöö eesmärgiga. Intervjueerijat huvitab õpetajate teadmised mitmekultuurilisuse mõistete kohta.

Esimesele küsimusele: „Mida tähendab teie arvates mõiste mitmekultuurilisus?”

Õpetajad vastasid järgmiselt:

//...Minu arvates mitmekultuurilisus on see, et kui sina suhtud teisest kultuurist pärit inimestesse positiivselt ja tollerantsusega ...// (INT-1)

//...Mitmekultuuriline keskkond see on keskkond kus on lapsed teistest kultuuridest, kui me räägime lastest...// (INT-3)

//...Mitmekultuuriline keskkond, on keskkond kus elavad koos erinevad rahvad...// (INT-6).

Toetudes teoreetilistele seisukohtadele tähendab mitmekultuurilisuse mõiste, et ühes riigis elavad koos mitme kultuuri esindajad. Ühiskond võib olla mitmekultuuriline erinevate tunnuste järgi: religioon, eluviis, rahvus, keel jms. Tegelikult on mitmekultuurilisus palju keerulisem nähtus, see on poliitika ja sotsiaalfilosoofia, mis propageerib kultuurilist mitmekeisust. (Tuuling 2012) Õpetajate vastustest selgus, et nende teadmised mõiste kohta on osaliselt olemas. Nad tõid välja mitmekultuurilisuse selle osa, mis puudutas ühiskonnas koos elavaid erinevaid rahvad. Sellest, et mitme kultuuri esindajatel on teine religioon, eluviis ning keel õpetajad sellest ei rääkinud.

Teine küsimus selles blokis oli seotud mõistega mitmekultuuriline haridus ja kõlas järgmiselt: „Mida tähendab teie arvates mõiste mitmekultuuriline haridus?“. Õpetajad vastasid selle küsimustele järgmiselt:

//...Mõlematele osalejatele haridus, lapse haridus ja õpetajate haridus kui nad mõlemad on mitmekultuurilise keskkonnas osalejad...// (INT-6)

//...Õpetada kuidas õigesti käituda ja reageeruda teistest rahvusest lastega, kuidas nendega tegeleda. Kui me räägime lastest...// (INT-2)

//...Tollerantsuse kasvatamine, mõistmine, et kõik inimesed on erinevad ja eristuvad üks teisest...// (INT-4).

Euroopa komisjoni multikultuurse hariduse juhendis vaadeldakse mitmekultuurilisuse mõistet koos mitmekultuurilise hariduse mõistega ja selle all täheldatakse, et see on haridus, mis on suunatud isiku etnilise ja kultuurilise identiteedi arendamisele, keelele, kultuuri väärtuste omandamisele. (Multikultuurse hariduse juhend 2012) Vastustest selgus, et õpetajate arusaamad mitmekultuurilise hariduse mõiste kohta on teised, nad pööravad tähelepanu käitumisele seiste kultuuri lastega, tollerantsuse kasvatamisele ja mõistmisele, et kõik inimesed on erinevad, kuid ei räägi väärtuste omandamisest ning etnilise ja kultuurilise identiteedi arendamisest.

Esimese ploki lõppuks küsiti õpetajatelt mitmekultuurilise hariduse eesmärkidest ja printsiipidest tänapäeva lasteasutuses. Selles küsimuses õpetajate vastused olid argumenteeritud. Sellest nähtub, et õpetajad oma töös teisest kultuurist pärit lastega püstitavad õppe- ja kasvatustöö planeerimisel neid eesmärke:

//...Sisendada lastele tolerantset, positiivset ning lojaalset suhtumist teisest kultuurist pärit laste suhtes, õpetada teisi lapsi mängima, aru saama ja märkama teisest rahvusest last, laste keskkonnas...// (INT-5)

//...Aksenteerida, et nendel lastel võib olla teine naha värv, juuksed ja teised kultuurilised eripärad, kombed ...// (INT-3)

//...Kohanemine. Oma kultuuri säilitamine, ja edukas kohanemine kultuuri kuhu need lapsed on sattunud...// (INT-6)

Õpetajate vastustest selgus, et nad on teadlikud koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas kirjas olevast eesmärgist, mis puudutab teisest kultuurist pärit lapse mitmekülgset arendamist koostöös lasteaia ja koduga ning et lasteasutus peab looma soodsa keskkonna, milles saab teisest kultuurist pärit laps areneda. Sealjuures nad peavad tähtsaks väärtustada lapse eripära: võimeid, keelelist ja kultuurist tausta, vanust, sugu, tervises seisundit. (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011).

Seega saab öelda, et õpetajatel on üldised teadmised mitmekultuurilisuse ja mitmekultuurilise hariduse mõistete ja eesmärkide kohta ja laskumata teoreetiliste definitsioonide peensustesse.

3.2 Õpetajate teadmised kohanemise mõistest ja kohanemise osas tehtavast tööst teisest kultuurist pärit lastega

Teises plokis huvitas uurijat õpetajate teadmised kohanemise mõistest, kohanenise etappidest teisest kultuuris ning millised meetodeid kasutavad õpetajad oma töös, et laste kohanemine oleks edukas.

Martin väidab, et kohanemine ehk adaptatsioon (adaptation) on inimese ja keskkonna vastastikune toime, mis hoiab inimest muutliku keskkonnaga tasakaalus. (Martin 2010)

Esimene küsimus teisest plokis oli „Kuidas te saate aru mõistest kohanemine?“

Õpetajate vastustest selgus, et nad teavad mis on kohanemine, aga konkreetselt mõistet defineerida nad ei osanud. Vastustes nad tõid välja enda arusaamad sellest mõistest järgmiselt:

//...Ausalt öeldes, ei oska ma seletada mõistet kohanemine, arvan, et kohanemine on siis, kui inimene millegagi harjub, seostab ennast, millegi uuega seoses ja hakkab sellega elama...// (INT-1)

//...Esialgelt on see iseenda nägemine, näiteks uues sotsiaalses keskkonnas, inimene mõistab, et ta ei ole tõrjutud, eriline, peab saabuma arusaamine, et ta on selline nagu kõik teised. Kõik see kuulub kohanemise algetappi, järgneb suhete loomine...// (INT-3)

Oma vastustes õpetajad märkasid, et kohanemine on see, kui inimene seostab ennast uue sotsiaalse keskkonnaga, jättes välja tasakaalustatuse aspekti.

Mis puudutab kohanemist teisest kultuuris, siis siin õpetajad üsna täpselt väljendasid oma mõtteid. Kultuuri kontekstis tähendab kohanemine, et inimene on võimeline kohandama oma käitumist nii, et saaks teisest kultuuris ilma konfliktideta toimida. (Jääger, 2015)

Teine küsimus oli „Mida tähendab teie arvates mõiste kohanemine teisest kultuuris?“ Õpetajate vastused olid järgmised:

//...Kui inimene näeb ennast selle kultuuri osana, või tunnistab seda, elab ta selles kultuuris, arvestades oma traditsioone, rahulikult ja see teda ei ärrita...// (INT-5)

//...Kui sa võtad omaks võõra kultuuri, ning oled valmis astuma samme, et kohanemine teises kultuuris kulgeks edukalt...// (INT-2)

Vastajad nimetasid, et teises kultuuris kohanenud inimene arvestab traditsioonidega ning tunneb ennast rahulikult, mis läheb kokku teoreetiliste seisukohtadega.

Vastata küsimusele, „Millistest etappidest koosneb mitmekultuuriline kohanemine?“, õpetajatel ei õnnestunud anda ammendavaid vastuseid.

Muldma, Nõmm (2011) ja Pajupuu (2001) toovad esile järgmised etapid:

algusinnustus, kus märgatakse inimestes ainult häid külgi; pettumus ja kaitsemehhanismid kus tekivad suhtlemisraskused; võõrkeelest arusaamiseks kasutatakse keha asendeid, ilmeid, käte liigutusi, riietust ja hääletoone; kultuurišokk, stressi ja pingeseisund; olukorraga leppimine, kus võetakse omaks, et ümbrust ei saa muuta, vaid muuta tuleb iseennast; kohanemine tuntakse, et ollakse teises kultuuris kodus. (Muldma, Nõmm 2011: 25-28, Pajupuu 2001: 16-19).

Õpetajad ei erista kohanemise etappe oma vastustes, kuid sisuliselt räägivad nad nendest järgmiselt:

//...On algetapp, kui sa lihtsalt harjud olukorraga, kuhu oled sattunud. Järgneb uues kultuuris assimileerumise etapp või vastupidi eitamine ja kolmas etapp, kui sa näed ennast uues kultuuris või kui sa ei taju ennast uues olukorras ja sa lahkud...// (INT-1)

//...Kui arvestada, et laps ja lapsevanemad ei räägi seda keelt, mida räägitakse selles keskkonnas, siis esmalt tuleb ümbruskonnaga tutvumise etapp, tutvutakse ümbritseva keskkonnaga. Järgmiseks sammuks tuleb selles keskkonnas olevate inimestega suhete loomine, minimaalse sõnavara õppimine...// (INT-2)

//...Esimeseks etapiks on keskkonna jälgimine, siis tuleks suhelda keskkonnaga harjuda sellega ja kolmandaks on isiklik osalemine...// (INT-6)

Küsimusele „Millised kompetentsid peaksid olema õpetajatel, et soodustada teisest kultuurist pärit lapse kohanemist lasteasutuses?“, õpetajad ei osanud täpselt vastata ja alustasid kirjeldada oma kogemusi ja kasutatud meetodeid.

//...On hea, kui inimesed, kes töötavad mitmekultuurilises keskkonnas, saavad hariduse väljaspoolt, see tähendab, käivad koolitustel, kui neile õpetatakse võtteid...// (INT-1)

//...Lasteaial ja töötajatel peab olema salliv suhtumine teisest kultuurist tulevate inimeste vastu, teadmised teisest kultuurist, samuti on vajalikud teadmised, kuidas luua suhteid selliste perekondadega, õpetajad peavad olema avatud kõigele uuele...// (INT-3)

//...Vaatasime teaduslikku filmi...// (INT-1)

//...Meie aasta teema on „Mänguasjad erinevatest riikidest“ ja loomingulise nädala jooksul me palju meisterdame. Meie rühmas on tüdruk Aafrika välimusega ja seetõttu sellel nädalal me tegime lastega sellega seotud loovtööd...//

//...Teistel lastel on huvi meie poisi vastu, kes ei söö sealiha, lapsed ei saa aru miks ta seda ei söö. Selleks, et lastele oleks see selge, vaatasime teaduslikku filmi ja kinnistasime neid teadmisi rollimänguga, milles iga laps proovis olla nagu inimene kes ei söö sealiha...// (INT-6)

//...Meie rühmas on tüdruk, kes ei oska meie keelt ja nende vanemad ka ei oska. Selleks, et kuidagi aru saada üks teist kasutame rühmas palju näitlikke materjale nagu: pildid erinevatel teemal, plakatid, laulud ja luuletused liigutustega...// (INT-2)

Mitmekultuurilise hariduse põhimõttest lähtuvalt õpetajatel peavad olema meetodid mille abil saab korraldada tööd teisest kultuurist pärit lastega. Need meetodid on: "ajurünnak", mida võib kasutada praktilistele probleemidele lahenduste otsimiseks; loominguline väljendus: kirjandus, luuletused, joonistamine, voolimine, dramatiseering, laulmine, tantsud; rollimängud; näitlikud õppevahendid: plakatid, skeemid, pildid, slaidid, videofilmid. (Multikultuurse hariduse juhend 2012) Õpetajate vastustest on näha, et nad teevad tööd, nimetavad oma töös kasutatavaid meetodeid sest nad töötavad keelekümbeluse rühmas ja igapäevaselt puutuvad sarnaste meetoditega kokku, kuid jääb mulje, et neil on raske neid kahte keelekümbeluse ja mitmekultuurilisuse metoodikat kokku viia.

Kohanemise osas oli küsimus „Milliste raskustega puutuvad õpetajad kokku teisest kultuurist pärit lapse kohanemise perioodil?“.

Deyell-Gingold (2007), Lam & Pollard (2006) leidsid, et lastel tekivad probleemid seoses lasteasutuses kohanemisega. Seda mõjutab laste kodune keskkond ja selles kehtivad reeglid, individuaalsed ja psühholoogilised omadused, emotsionaalne areng, keele areng, ning suhtlemisoskus. (Adeeva & Khoklacheva 2010; Daniels 2014; Lam &

Pollard 2006) Nii nagu teoreetilistes seisukohtades, kui ka õpetajate vastustes on näha, et kohanemise perioodil tekivad raskused:

//...Kohanemise perioodil olen puutunud kokku raskustega, kus lapsed ei soovi mängida teisest kultuurist lapsega ning ei mõista tema mängu. Laps käis ja laulis laule enda keeles ning lapsed perioodiliselt kutsusid seda last halvustavalt, kuid teiselt poolt oli neil huvi selle lapse vastu. Lapsi huvitas, mis on see neile mõistmatu keel...// (INT-1)

//...Lastel oli huvi selle lapse vastu, kuid kõik lapsed vaatamata sellele, et ta rääkis nendega ühte keelt, ei saanud rahulikult leppida, et tal on teist värvi nahk ja juuksed. Lapsed kasutasid tema suhtes mõningaid solvavaid väljendeid...// (INT- 2)

//...Kõige suuremaks raskuseks oli, kui laps sai teiste laste poolt ebavõrdse kohtlemise osaliseks ja laps rääkis kõigest sellest kodus oma vanematele, siis lapsevanemad loomulikult asusid oma lapse poolele, mille tulemuseks olid küllaltki pingelised suhted lastevanemate ja pedagoogide vahel. Lapsevanemad olid lasteaia ja isegi mõnede konkreetsete laste, kes pruukisid nende lapse suhtes kohatult keelt, vastu vaenulikult meelestatud...// (INT-6)

//...Laps on oma vanemate peegel ja kui peres ei ole lapsele õpetatud, et kõik inimesed on erinevad, siis ka laps käitub nii ja ei tunnista teisest kultuurist eakaaslasi...// (INT-5)

Järgmine küsimus selle plokis oli „Millised tegurid soodustavad teisest kultuurist lapsel kiiremini kohaneda lasteasutuses?“

Esialgu õpetajate vastused olid üldised, kuid täpsustava küsimuse esitamisel „Mida teie, kui õpetaja, ja lasteasutus teete, et soodustada lapse kohanemist?“, vastasid õpetajad:

//...Õpetaja ja lasteaed, peavad tutvustama teistele lastele ja nende vanematele lasteaeda tuleva lapse perekonna kultuuriga ning teadma vähemalt minimaalselt sellest kultuurist...// (INT-2)

//...Rühma õpetajad peavad tutvustama rühma lastele, et nende rühma tuleb teisest kultuurist laps...// (INT-4)

//..Tulemusliku kohanemise jaoks kasutame esitlust, kus räägitakse maailma rahvastest...// (INT-4)

//..Teha perekonnaga koostööd edukaks kohanemiseks...// (INT-6).

//...Oleks hea lapse jaoks kui ta vanemad tunneks kohalikku keelt, siis see võimaldaks teisest kultuurst pärit lapsel kohanemisel kasutada vanemaid, võib-olla kutsuda neid rühma, et nad saaksid põhjalikumalt tutvustada oma kultuuri...// (INT-3)

Erinevatest uurimustest selgub, et kohanemist võivad mõjutada ka õpetaja rahvusk kuuluvus ning lapse kuulumine samasse või teise rühma. (Buyse, Verschueren, & Doumen 2011; RimmKaufman, Pianta, & Cox 2000) Enne lasteaeda tulekut soovitatakse kohtuda õpetajatega ja seejärel rühmaruumiga. (Deyell-Gingold 2007; McIntyre et al., 2007; Wildenger & McIntyre 2010) Kui rühmaruumi õhkkond on positiivne, siis on ka kohanemine sujuvam ja meeldib nii lapsele, kui ka lapsevanematele. (Daniels 2014) Õpetajate vastustest selgus, et õpetajad teavad soodustavatest teguritest ning kasutavad neid oma töös.

Pärast teise plokki vastuse transkribeerimist on näha, et õpetajad korraldavad oma tööd ning teavad kuidas soodustada laste kohanemist. Nad töötavad keelekümb luse rühmades ja igapäevaselt puutuvad nende meetoditega kokku, kuid jääb mulje, et neil on raske neid kahte keelekümb luse ja mitmekultuurilisuse metoodikat kokku viia.

3.3 Õpetajate teadmised teisest kultuurist pärit lastevanematega tehtavast koostööst

Väga suurt rolli mängib teisest kultuurist pärit laste vanemate koostöö lasteaiaga ja rühma õpetajatega. Enne seda, kui üks või teine laps teisest kultuurist tuuakse rühma, on väga oluline vestelda lapsevanematega. Suhtlemise lapsevanematega võib teha raskeks, see kui õpetaja ei valda lapsevanema ja lapse emakeelt. Sellisel juhul on vaja leida inimene, kelle vahendusel saaks suhelda. Koostöö võib aga aidata lapsel edukalt kohaneda keskkonnaga ja tekitab lapsevanemate usalduse lasteasutuse vastu.

Esimene küsimus viimases plokis oli „Milliseid koostöö vorme kasutab Teie lasteaed koostöös teisest kultuurist pärit perega?“. Õpetajate vastused olid järgmised:

//...Meie lasteaias on juba teist aastat aasta teema seotud maailma rahvastega ja õppeaasta vältel õpetajad rühmades tutvustavad lastele maailma rahvaid, aasta lõppedes toimub suur aasta teemat käsitlev kontsert, kus lapsed laulavad ja tantsivad erinevate rahvaste laule ja tantse...// (INT-6)

//...Meie olukorras teisest kultuurist tulnud pere oskab keelt ja me viime läbi arenguvestluse lapsevanematele. Räägime lapsevanemaid kõnetavatel teemadel...// (INT-5)

//...Idealis, oleks hea teada midagi lapse ja tema vanemate kultuurist, aga eeltööd mina ise ei ole viinud läbi...// (INT-6)

Õpetajate teadmised peegelduvad nende vastustes. Õpetajad nimetasid, et kasutavad arenguvestlusi, õppeaasta teemat mis on seotud maailma rahvastega. Samuti õpetajad väidavad, et ideaalis peaks tegema eeltööd teisest kultuurist pärit lapse vanematega, aga neil endil selline kogemus puudub.

Järgmised selle ploki küsimused puudutasid pere ja lasteaia koostööd, kuidas koostöö soodustab lapse kohanemist, ja mida lasteaed pakub teisest kultuurist pärit peredele, et lapse kohanemine oleks edukas. Õpetajatele esitati järgmiseid küsimusi: „Mida peaks lasteaed tegema, et teisest kultuurist pärit lapse kohanemine oleks edukas?“ „Millised kompetentsid peaksid olema õpetajatel, et teisest kultuurist pärit perega koostöö oleks edukas?“, „Kuidas hea koostöö pere ja rühma õpetajate vahel soodustab lapse kohanemist?“, „Mida veel peaksid rühmaõpetajad tegema, et teisest kultuurist pärit lapse kohanemine oleks edukas?“.

Lasteaia ja vanemate koostöö on keeruline protsess, milles osalevad nii lasteasutus ja rühma õpetajad, kui ka lapse vanemad. Koostööst saame rääkida siis, kui vanemad ja õpetajad teevad midagi ühiselt. (Kullama 2015) Õpetajad väitsid:

//...Õpetajad peavad olema lahked ja avatud...// (INT-1)

//...Kui lasteaia ja pere vahel on loodud head suhted, siis lapse kohanemine toimub kiiremini, kuna laps on vanemate peegeldus ja ta näeb lastevanemate ja lasteaia pedagoogilise kollektiivi omavahelist head läbisaamist, on ka lapsel heatahtlikku keskkonda lihtsam sulanduda...// (INT-2)

//...Lasteaed peab kohandama lastele menüü, kellel on toidu suhtes religioossed piirangud...// (INT-6)

//...Lasteaed peab austama traditsioone, usutunnistust ja sellega seotud piiranguid, kuid ka pere teeb lasteaiale mõõndusi ja ei esita nii põhimõttelisi nõudmisi lapse lasteaia viibimise ajal...// (INT-3)

//...Lasteia programmis on sellised teemad nagu „Me kõik oleme erinevad“, „Erinevate maade mänguasjad“, „Loomingunädal. Kõik mänguasjad tulevad meile külla“...// (INT-1)

//...Kui lasteaias on piisav kogus teisest kultuurist peresid, siis lasteaija juhtkond võib saata töötajad mitmekultuurilisusega soetud koolitusele, et tõsta õpetajate teadmiste kompetentsi ning saada teada teiste lasteaiadada koostöö kogemustest...// (INT-6)

Respondendid tõid välja, oma erinevad kogemused laste vanemate ja lasteasutuse vahelise koostöö kohta. Vastustest selgub, et õpetajad ja lasteasutus teevad kõik mis nendest sõltub. Räägiti sellest, et head omavahelised suhted soodustavad lapse kohanemist, lasteasutus peab arvestama kultuurilisi traditsioone, usutunnust ja sellega seotud piiranguid.

4. UURINGU JARELDUSED

Bakalauresetöö eesmärgiks oli selgitada välja koolieelses lasteasutuses teisest kultuurist pärit laste kohanemise korraldamine ja koostöö lastevanematega, ning töötada välja meetodilised soovitusel õpetajatele tööks teisets kultuurist pärit laste- ja nende vanematega.

Esimese uurimisküsimuse – millised on õpetajate teadmised multikultuurilisuse mõiste ja mitmekultuurilisest haridusest – uuringu tulemuste üle arutledes saab väita, et õpetajatel on küll olemas teadmised mitmekultuurilisuse mõistest, kuid nad vajavad rohkem teadmisi selles küsimuses, et stuktureerida oma teadmisi. Tuuling (2012) väidab, et mitmekultuurilisus on see, kui ühes riigis elavad koos mitme kultuuri esindajad ja ühiskonnas kõneldakse eri keeli ja ühiskond võib olla erinevate tunnuste järgi: religioon, eluviis, rahvus, keel. Oluline on see, et õpetaja, kes töötab teisest kultuurist peredega oleks kompetentne ja täpselt teaks mis on mitmekultuurilisus ja kuidas rakendada oma teadmisi õiges suunas lastega töös. Oma vastustes nad oma sõnadega selgitavad seda mõistet. Mis puutub mitmekultuurilise hariduse mõistesse, siis respondendid seostasid selle teadmistega õige käitumisega teisest kultuurist pärit inimestega, tollerantsuse ning positiivse suhtumisega. Trasberg (2002) toob välja mitmekultuurilise hariduse eesmärgid ja ülesanded mis kätkevad endas kultuuritundlikkust, tolerantsust, oskust konflikte ennetada ja lahendada. Need

eesmärgid peegelduvad õpetaja vastustes. Saadud uuringutulemusi võib seostada sellega, et õpetajad töötavad keelekümbluse lasteasutuses ja selle programmi eesmärgid on mitmekultuurilise hariduse eesmärkidega sarnased.

Teise uurimisküsimuse – milliseid meetodeid ja võtteid kasutavad lasteasutus ja õpetajad, et teisest kultuurist pärit lapse kohanemine oleks edukas – uuringutulemuste põhjal saame väita, et õpetajad on teadlikud meetoditest ja rakendavad neid oma töös. Järva arvates teise kultuuriga tutvumine lasteaias ja seal kohanemine võib toimuda mängude ja mangeliste võtete abil, muusikalise tegevuste kaudu, rahvakalendri tähtpäevade tähistamise, lisusalvide, näpumängude, õppemängude, luuletuste abil. (Järva 2012). Õpetajad iga päev töötavad venekeelsete lastega keelekümbluse programmi järgi, seepärast mitmekultuurilise hariduse meetodid on sarnased keelekümbluse programmis kasutatavatega, seetõttu oli õpetajatel lihtne neid nimetada.

Kolmanda uurimisküsimuse – milliste raskustega puutuvad õpetajad kokku töötades lastega teisest kultuurist selgus, et need raskused on järgmised: käitumisnormid, teistsugused mängud, usulised tõekspidamised, väliselt erinevad, keele kasutus. Toetudes teoreetilistele seisukohtadele saab väita, et kohanemisperioodil tekivad paljud probleemid lastel, lapsevanematel ning lasteasutuse õpetajatel. Edukat kohanemist mõjutavad sellised tegurid nagu kodune keskkond, rühma keskkond, õpetajate ja lapsevanemate suhted, lapse temperament, vanus, psühholoogilised omandused ja teised tegurid. Uuringu tulemused räägivad sellest, et laps ei oska kohalikku keelt, temal on teised mängud, millest teised lapsed ei saa aru. Lapsel on teistsugune välimus, mis hirmustab lapsi.

Neljanda uurimisküsimuse – kuidas lasteasutus ja õpetajad korraldavad koostööd teisest kultuurist pärit peredega selgus, et lasteasutuses toimib koostöö peredega. Minlibajeva ja Lall (2007) toovad välja, et oluline on koostöös selgitada välja järgmised asjaolud nagu: kust pere saabus ja missugused on nende rahvuse traditsioonid suhtlemises, üksteise poole pöördumises, kuidas suheldakse tüdrukute ja kuidas poistega; kuidas pöörduda lapse poole, kas teda tohib nimetada nimepidi, või on lapsel näiteks mõni hellitusnimi, mida vanemad ja laps eelistavad kasutada; missugused on perekonna religioossed arusaamad ja traditsioonid. (Lall, Minlibajeva 2007) Uuringust selgub, et lasteasutuses koostöö toimub, kuid olulist rolli mängib vanemate keeleoskus. Juhul, kui vanemad oskavad keelt siis viiakse läbi arenguveestluseid ja räägitakse vanemaid kõnetavatel teemadel. Lasteasutuses on valitud aasta teema maailma rahvad ja nende kombad. Saadud uuringutulemused näitavad, et lasteasutuses on mitmeid lapsi teisest

kultuurist ning lasteasutus areneb mitmekultuurilise hariduse andmise suunas, toetudes koostöös riiklikus õppekavas toodule. „Lasteasutus peab looma soodsa keskkonna, milles saab teisest kultuurist pärit laps areneda ning õpetajad on kohustatud andma vanematele tagasisidet lapse arengust ja õppimisest“. (Kasela 2018).

Läbiviidud uuring annab ülevaate õpetajate arvamusest mitmekultuurilise ja mitmekultuurilise hariduse mõistest, teisest kultuurist laste kohanemise kohta kasutatud meetoditest, õpetajate raskustest teisest kultuurist pärit lastega töötamisel ning lasteasutuses ja rühmas korraldatavast koostööst teisest kultuurist pärit peredga.

Uurimistöö tulemused põhinevad X linna lasteasutuse töötajate arvamustel ning neid ei saa üldistada. Tulevikus annab see võimaluse uurida seda teemat laiemalt. Ja suurema arvu respondentidega

Töös on toodud metoodilised soovitused konkreetsete õppemängude, erinevate rahvaste mängude, lisusalmede, liigutustega luuletuste, õppevideotega keele õppes kasutamiseks.

4.1 Metoodilised soovitused

Uurimistöö tulemused näitavad, et lasteasutuse töötajate teadmised seotud multikultuurilisuse mõistega ja teisest kultuurist pärit peredega koostööst on nõrgad ning õpetajad ei osanud öelda millised konkreetseid meetodeid nad ise kasutavad oma töös, eelnevast tulenevalt teeb töö autor ettepanekud lasteasutuse õpetajatele:

1. Pöörata rohkem tähelepanu lapse kohanemisele ja meetoditele, et õpetajatele oleks kergem töötada teisest kultuurist pärit lastega ja nende vanematega. (vt lisa 7.)
2. Oma töös kasutada õppemänge, lisusalme, liigutustega luuletusi, erinevaid rahvaste mängu. Need soovitused aitavad õpetajatele saavutada sõbralikku õhkkonda rühmas, areneda laste keele oskusi ning kohaneda teises kultuuris läbi mängude (vt lisa 2, 3, 4, 5, 6.)
3. Lugeda teemaga seotud kirjandust, et täiendada oma teadmisi mitmekultuurilise hariduse mõiste kohta (vt lisa 7.)
4. Vaadata viideot keele õppimiseks. Videoos õpetajad võivad näha milliseid meetodeid kasutavad kollegid ja kuidas neid meetodeid rakendada mitmekultuurilises keskkonnas. (vt lisa 8.)

KOKKUVÕTE

Eesti õppe- ja kasvatustegevuse üheks eesmärgiks on teisest kultuurist pärit lapse mitmekülgne arendamine koostöös lasteaia ja koduga. Lasteasutus peab looma soodsa keskkonna, milles saab teisest kultuurist pärit laps areneda. Tähtis on väärtustada lapse eripära: võimeid, keelelist ja kultuurist tausta, vanust, sugu, tervise seisundit.

Töö eesmärgiks oli selgitada välja koolieelses lasteasutuses teisest kultuurist pärit laste kohanemise korraldamine ja koostöö lastevanematega, ning töötada välja meetodilised soovitusel õpetajatele tööks teisets kultuurist pärit laste- ja nende vanematega.

Töö koosneb neljast peatükist ja alapeatükkidest. Esimeses peatükis on defineeritud mitmekultuurilise ja mitmekultuurilise hariduse mõisted ning nende tähendus, tuuakse välja mida arvavad erinevad autorid selle mõistete kohta. Mitmekultuurilisus on poliitika, mis propageerib kultuurilist mitmekesisust. Kultuur annab inimeste rühmale oma identiteedi ning teeb ta ainulaadseks ja eristab seega ühte inimrühma teisest. Mis puudutab mitmekultuurilise hariduse mõistest, see haridus mis aitab rohkem aru saada inimesi teisest kultuurist ja tagada kõigile õpilastele, sõltumata nende sotsiaalsest, rahvuslikust, rassilisest, soolisest päritolust, võrdsed võimalused hariduse omandamisel. Kõik teisest kultuurist pärit inimesed vajavad kohanemist. Mis puudutab lapsi siis iga laps kohaneb omas tempos, mõned lapsed kohanevad kiiresti, mõned aeglaselt. Suhtlemine õpetajaga on väga oluline aspekt laspe kohanemises, vanemad pevad sellest aru saama ja toemata lapse suhteid õpetajaga, et tema kohanemine oleks edukas. Kohanemisperiodil tekivad paljud probleemid lapsel, lapsevanematel ning lasteasutuse õpetajatel. Edukat kohanemist mõjutavad tegurid nagu kodune keskkond, rühma keskkond, õpetajate ja lapsevanemate suhted, lapse temperament, vanus, psühholoogilised omandused ja teised tegurid. Positiivne õhkkond ja positiivne suhtumine kõikidesse faktoritesse soodustab lapse kohanemist ja teeb lasteaia külastamise meeldivaks nii lapsele kui ka lapsevanematele. Iga lasteasutuse õpetaja soovib, et lapsed tema rühmas tunneksid ennast hästi. On väga oluline enne laspe tulekut lasteasutusse uurida selle laspe kultuuri ja rääkida sellest rühmas lastega, et nad oleksid uue laspe tulekuks valmis. On väga tähtis aru saada, et koostöö perega võimaldab lapsel edukalt kohaneda lasteasutusega.

Õpetajate vastustest selgus, et nende teadmised mõiste kohta on osaliselt olemas. Nad tõid välja mitmekultuurilisuse selle osa, mis puudutas ühiskonnas koos elavaid

erinevaid rahvad. Sellest, et mitme kultuuri esindajatel on teine religioon, eluviis ning keel õpetajad sellest ei rääkinud. Õpetajad korraldavad oma tööd ning teavad kuidas soodustada laste kohanemist. Nad töötavad keelekümbelse rühmades ja igapäevaselt puutuvad nende meetoditega kokku, kuid jääb mulje, et neil on raske neid kahte keelekümbelse ja mitmekultuurilisuse metoodikat kokku viia. Respondendid tõid välja, oma erinevad kogemused laste vanemate ja lasteasutuse vahelise koostöö kohta. Vastustest selgub, et õpetajad ja lasteasutus teevad kõik mis nendest sõltub. Räägiti sellest, et head omavahelised suhted soodustavad lapse kohanemist, lasteasutus peab arvestama kultuurilisi traditsioone, usutunnust ja sellega seotud piiranguid.

Teises, empiirilises osas, käsitletakse uurimistöö metoodikat, valimit, uurimisprotseduuri ja kirjeldatakse andmetöötlusmeetodeid. Samuti käsitletakse selles osas intervjuu küsimustikku, mis koosneb kolmest plokist: üldküsimused mitmekultuurilise ja mitmekultuurilise hariduse mõistest, kohanemisega seotud küsimused, korraldavast koostööst (lisa1).

Uuringus osalesid X linna kuus lasteasutuse õpetajat, kellega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu. Andmete analüüsimise meetodiks oli kvalitatiivne sisuanalüüs. Tulemuste põhjal saab väita, et õpetajatel on teadmised uurivate küsimuste kohta, kuid töötavad teisest kultuurist lastega erinevalt ning nad kõik on huvitatud lapse edukast kohanemisest. Suurem osa õpetajatest kasutavad kohanemise meetodeid nagu: filimid, pildid, plakatid, rollimängud ning puutuvad kokku ühiste raskustega teisest kultuurist pärit lastega töötamisel nagu: teised käitumisnormid, teistsugused mängud, usulised tõekspidamised, väliselt erinevad, keele kasutus. Lasteasutus on huvitatud teisest kultuurist pärit laste edukast kohanemisest ning valitakse aasta teemaks teemad nagu: „ Me kõik oleme erinevad“, „Erinevate maade mänguasjad“, „Loomingunädal“, „Kõik mänguasjad tulevad meile külla“. Olukorras, kus vanemad oskavad keelt siis viiakse läbi arenguveestluseid ja räägitakse vanemaid kõnetavatel teemadel.

Uurimuse tähtsamate järeldustena saab välja tuua, et õpetajatele tuleb struktureerida oma teadmisi mitmekultuurilise hariduse mõiste osas, kasutatud meetodite ning koostöövormide kohta, et teisest kultuurist laste kohanemine lasteasutuses oleks edukas.

Uurimuse valim oli väike, ja seepärast töös toodud järeldusi ei saa pidada absoluutseteks, mis omakorda annab tulevikus võimalusi laiemalt seda teemat uurida ja vaadata kuidas on omavahel seotud keelekümbelse ja multikultuurilise hariduse meetodid.

РЕЗЮМЕ

Данная бакалаврская работа написана студенткой Нарвского Колледжа Тартусского Университета Мариной Михеевой. Руководителем работы является Нелли Рандвер. Работа написана на эстонском языке на тему «Адаптация детей других культур в детском дошкольном учреждении и совместная работа с семьями»

Объем работы 39 страниц. В работе использован 41 литературный источник.

Целью данной бакалаврской работы являлось выявить каким образом в детском дошкольном учреждении организуется работа по адаптации из детей других культур и совместная работа с их родителями.

Работа состоит из вступления, теоритической и практической частей, методических рекомендаций, выводов, резюме, списка литературы и приложений.

В теоритической части дан обзор понятий мультикультурность, мультикультурное образование, адаптация, адаптация в другой культуре, а также описаны методы работы с детьми из другой культуры и их семьями. В эмпирической части приведены: цель работы, исследовательские вопросы, методика исследования, выборка, результаты исследования и анализ.

Результаты исследования показали, что учителя детского дошкольного учреждения имеют представления о понятиях мультикультурность и мультикультурное образование, так же знакомы с методами работы с детьми и их семьями, но их знания не структурированы. Так же выводом исследования является то, что методы используемые в программе погружения мешают учителям понять, что эти методы подходят для работы с детьми из другой культуры.

Работа проведена для учителей, которым предлагается познакомиться с понятиями мультикультурность и мультикультурное образование, а также познакомиться с методами работы с детьми из другой культуры и их семьями.

KASUTATUD KIRJANDUS

Avdeeva, N. N., & Khokhlacheva, I.V. 2010. Peculiarities of the Child's Attachment to the Mother, Child-Parent Relation Style and the Child's Adaptation to the *Kindergarten*. *Психологическая наука и образование, No 3.*, lk 97 – 104.

Barnham, C. 2015. Quantitative and qualitative research. - *International Journal of Market Research*, Vol. 57, No. 6, 838.

Berger & Luckmann 1966. *The Social Construction of Reality*. https://en.wikipedia.org/wiki/The_Social_Construction_of_Reality (viimati vaadatud 22.04.19)

Buyse, E., Verschueren, K., & Doumen, S. 2011. Preschoolers' Attachment to Mother and Risk for Adjustment Problems in Kindergarten: Can Teachers Make a Difference? *Social Development, vol. 20, Issue 1*, lk 33-50.

Daniels, D. H. 2014. Children's Affective Orientations in Preschool and Their Initial Adjustment to Kindergarten. *Psychology in the Schools, vol. 51*, lk 256 – 272.

Deyell-Gingold, P. 2007. Successful Transition to Kindergarten: The Role of Teachers & Parents. *The Daily Parent*.

Džalalova, Anna 2009. *Õpetaja multikultuurilise kompetentsuse arendamise alused*. EDUKO

Elkonin, E. 2010. *Lateaeda rõõmuga*. Tallinn: TEA Kirjastus.

EUROOPA NOORTE PORTAAL https://europa.eu/youth/ee/article/43/8921_et (viimati vaadatud 19.05.19)

Gordon, Th. 2003. *Tark lapsevanem*. OÜ Väike Vanker

Gustavsson, B 2000. *Haridus kaasajal*. Tõravere kirjastus

Hofstede G., Hofstedeja G.J., Minkovi M. *Cultures and Organizations*. https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_Minkov,M.%20-%20Cultures%20and%20Organizations%20-%20Software%20of%20the%20Mind%203rd_edition%202010.pdf (viimati vaadatud 22.04.19)

INTEGRATSIOONI SIHTASUTUS

<https://www.integratsioon.ee/mitmekultuuriline-uhiskond> (viimati vaadatud 22.04.19)

Jääger, E. 2015. *Narva uusimmigrantide sotsiaalne ja keeleline kohanemine*. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/47167/Jaager_Ene.pdf (viimati vaadatud 22.04.19)

Kalmus, V.; Masso, A.; Linno, M. 2015. *Kvalitatiivne sisuanalüüs* <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (viimati vaadatud 22.04.19)

Kasela, Ä. 2018. *Lastevanemate hinnang koolieelsete lastesutuste töökorralduslike mudelitele ja kasvukeskkonna kvaliteedile*. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61535/kasela_alis_ma.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.04.19)

Kasemets, L., Asser, H., Hannust, T., Rahnu, L. (2013). *Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek eesti üldhariduskoolis. Uusimmigrantõpilaste õpiedukuse ja haridusvõimaluste uuring*. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/41933/Uuringuaruanne_MindPark.pdf (viimati vaadatud 22.04.19)

Kikas, E. 2010. *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* <https://www.hm.ee/sites/default/files/edukoraamatkaanega.pdf> (viimati vaadatud 22.04.19)

Kullama, M. 2015. *Lasteaiaõpetajate ja lastevanemate hinnangud omavahelisele koostööle Saare maakonda näitel*. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48130/maarja_kullama.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.04.19)

Laherand, M-L. 2008. *Kvalitatiivne uurimusviis*. Tallinn: OÜ Sulesepp

Lam, M.S., & Pollard, A. 2006. A conceptual framework for understanding children as agents in the transition from home to kindergarten. *Early Years: An International Research Journal*, 26(2), 123-141.

Lewis, R. D. 2007. *Kultuuridevahelised erinevused. Kuidas edukalt ületada kultuuribajääre: 16*. Tallinn: TEA Kirjastus

LÕIMUV EESTI 2020
https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/le2020_arengukava_uuendatud_2016.pdf
(viimati vaadatud 14.05.19)

Martin, K. 2010. *Lapse kohanemine lasteaia ja lastehoiuga lapsevanemate ja õpetajate ning lapsehoidjate hinnangul tartu linna näitel*.

<http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/16628/Martin.pdf> (viimati vaadatud 22.04.19)

Matsalu, K. 2015. *Lapse kohanemine lasteaias, seda mõjutavad ja soodustavad tegurid ühe valla lasteaiadepetajate hinnangul.* http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48141/karin_matsalu.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.04.19)

Meie mitmekultuuriline lasteaed Tartu: AS Atlex 2012

Multikultuurilise hariduse juhend, 2012 <https://mitteformaalne.archimedes.ee/wp-content/uploads/2014/07/Multikultuurse-hariduse-juhend.pdf> (viimati vaadatud 14.05.19)

Muuldma, M.; Nõmm, J. 2009. *Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas.* EDUKO

Ostra, G. 2018. *Lapsevanemate ja lasteaiadepetajate koostöö lasteaiadepetajate ja erirühmades lasteaiadepetajate näitel.* http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61253/ostra_gitta_ba.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.04.19)

Ostrouhova 2010. *Lasteaia röömuga.* Tallinn: TEA Kirjastus.

Pajupuu, H. 2000. *Kuidas kohaneda kohaneda võõras kultuuris.* Käsiraamat. Tallinn: TEA Kirjastus

Punning, M. 2015. *Lapsevanemate ja õpetajate hinnangud omavahelisele koostööle ning seos koolieelikute loova mõtlemisega Tartu ja Tartumaa näitel.* http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48237/maarja_punning.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.04.19)

Raud, R. 2013. *Mis on kultuur. Sissejuhatus kultuuriteooriasse.* Tallinn: TLU Kirjastus

Rimm-Kaufman, S. E., Pianta, R., & Cox, M. J. 2000. Teachers' Judgements of Problems in the Transition to Kindergarten. *Early Childhood Research Quarterly, vol. 15 Issue 2*, lk 147-166.

Salo-Lee, Malmberg & Halinoja 1996; Hofstede 1993. *Kuidas kohaneda võõras kultuuris: 7-11.* Tallinn: TEA Kirjastus

Trasberg, K. 2002. *Haridus mitmekultuurilises perspektiivis.* Tartu: TÜ kirjastus

- Tuuling, L. 2012. *Meie mitmekultuuriline lasteaed: 14*. Tartu: AS Atlex
- Uggur, A. 2011. *Koolieelse lasteasutuse direktori roll koostöökolmnurgas direktor – lapsevanem – õpetaja*.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/19260/Uggur_Ave.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viimati vaadatud 22.04.19)
- Wahlgren, A. 2010. *Lateaeda röömuga*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Valvas, T. 2007. *Psühhosotsiaalse keskkonna juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*.
https://intra.tai.ee/images/prints/documents/130382417270_Psyhhosotsiaalse_keskkonna_juhendmaterjal%20_koolieelsetele%20_lasteasutustele_est.pdf (viimati vaadatud 22.04.19)
- Wildenger, L. K., McIntyre, L. L., Fiese, B. H., & Eckert, T. L. 2008. Children's Daily Routines During Kindergarten Transition. *Early Childhood Education Journal*, vol. 36 Issue 1, lk 69 – 74.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

Üldküsimused:

1. Mida tähendab teie arvates mõiste mitmekultuurilisus?
2. Mida tähendab teie arvates mõiste mitmekultuuriline haridus?
3. Millised on mitmekultuurilise hariduse eesmärgid ja printsiibid tänapäeva koolieelses lasteasutuses?

Kohanemine:

4. Kuidas te saate aru mõistest kohanemine?
5. Mida tähendab teie arvates mõiste kohanemine teises kultuuris?
6. Millestest etappidest koosneb kohanemine mitmekultuurilises keskkonnas?
7. Millised kompetentsid peaksid olema õpetajatel, et soodustada teisest kultuurist pärit lapse kohanemist lasteasutuses? Palun põhjendage.
8. Milliste raskustega puutuvad õpetajad kokku teisest kultuurist pärit lapsekohanemise perioodil? Palun põhjendage.
9. Millised tegurid soodustavad teisest kultuurist lapsel kiiremini kohaneda lasteasutuses?

Koostöö:

10. Millised koostöö vorme kasutab Teie lasteaed omas koostöös teisest kultuurist pärit perega?
11. Kuidas hea koostöö pere ja lasteaia vahel soodustab lapse kohanemist lasteasutusega? Palun põhjendage.
12. Mida peaks lasteaed tegema, et teisest kultuurist pärit lapse kohanemine oleks edukas?
13. Millised kompetentsid peaksid olema õpetajatel, et teisest kultuurist pärit perega koostöö oleks edukas? Palun põhjendage.
14. Kuidas hea koostöö pere ja rühma õpetajate vahel soodustab lapse kohanemist? Palun põhjendage

15. Mida veel peaksid rühmaõpetajad tegema, et teisest kultuurist pärit lapse kohanemine oleks edukas?

Lisa2. Õppemängud

1. Liitsõnamäng

Sõnaga käib kaasas pilt. Pildid on kõik eraldi: esimene sõna, teine sõna ja liitsõna, nt jalg + pall = jalgpall. Laps saab aru uuest sõnast ning eraldi sõnadest.

2. Nimemäng

Laste nimed kirjutatakse siltidele ja pannakse karp. Laps tõmbab loosi korras nime ning koos loetakse see ette. Laps proovib nüüd öelda selle lapse kohta midagi, kelle nime ta korbist tõmbas, nt pikad juuksed, ilus pluus jne. Õpetaja täiendab lapse lauset: Maril on pikad juuksed ja ilus pluus. Lapsed kordavad koos õpetaja lauset. Mängus võib kasutada erinevaid teemasõnu ning moodustada nendest lihtlauseid.

3. Lausete moodustamine

Tegevust kujutava pildi järgi püüab laps moodustada lauset. Kui ta ei tule sellega üksi toime, aitavad kaaslased. Õpetaja täiendab ning lapsed kordavad kooris õiget varianti koostatud lausest.

4. Mõistatuste karp

Õpetajal on karp peidetud teemakohane ese. Eesmärk on küsimuse ning ei-/jah-vastustega välja selgitada, mis ese see on. Lapsed saavad olla nii küsija kui ka vastaja rollis.

5. Pildiseeria

Pildid asetatakse õigesse järjekorda ja siis jutustatakse seeria kohta üks lugu. Kui laste sõnavara on väike, jutustab õpetaja loo ise. Iga pilt jutustatakse ükshaaval läbi. Laste innustamiseks esitab õpetaja küsimusi.

6. Naljapildid

Pildil on nähtus või tegevus esitatud valesti (lumi on maas, lapsed on seelikutes ja paljajalu, kellal pole seiereid). Õpetaja jutustab, mis pildil on, ning seejärel proovivad lapsed ise öelda, mis valesti on.

7. Kohvimäng

Iga laps saab väikese kohvri või kotikese, kuhu ta kogub erinevaid pildikaarte. Piltidel on kujutatud rõivaid, hügieenitarbeid, loomi, toite, taimi ja teisi esemeid. Lapsed peavad seletama, kuhu nad lähevad ning miks nad just need asjad kaasa pakivad.

8. Vihmamäng

Lapsed liiguvad rahulikult kõndides ja kuulavad hoolega õpetaja lauseid ilma kohta: päike paistab, tuul on tugev, lehed langevad jne. Kui lapsed kuulevad lauset Vihma sajab, kükitavad nad kiiresti maha ning katavad pea kätega, et märjaks ei saaks.

9. Arvude nimetamine

Arve öeldakse 1–10ni vene keeles (või selles keeles, mida kõneleb muukeelne laps), 10–1ni eesti keeles.

10. Üks väga armas laps

Ma tean üht väga armsat last. Kas sa tead, keda?

Ma keerutan ja keerutan (keeruta ennast)

ja näitan sulle teda (osuta sõrmega lapsele).

Palu lapsel salmi lugemise ajal keerutada. Korda salmi, kuid vaheta tegevust.

Keerutamise võib asendada üles-alla hüppamise, plaksutamise, kätega lehvitamise või muu liikumisega.

11. Loomade kõne

Näita lapsele koera pilti. Ütle, mis häält koer teeb. Järgmisena näita kassi pilti ja ütle, kuidas kass häälitseb. Näita kala pilti, kuid hääle tegemise asemel demonstreeri, kuidas kala suud maigutab. Loe lapsele ette järgmine salm:

Mida ütleb koerake? Auh, auh, auh.

Mida ütleb kiisuke? Mäu, mäu, mäu.

Aga kuidas kala teeb? Kalake teeb nii

(maiguta kala moodi suud).

Järgmine kord alusta juba tuttavatest loomadest, lisades neile uusi loomi ja hääli. Enne salmi lugemist vaadake pilte. Lõpeta mäng alati kalaga. Mängu tuttav lõpp tekitab lapses turvatunde.

12. Enda vaatamine

Ütle lapsele: Kui sul on kingad jalas, siis hüppa üles-alla.

Aita last suunavate küsimustega: Näita, kus su kingad on?

Osuta lapse kingadele ja palu tal üles-alla hüpata, vajaduse korral näita ette. Iga kord, kui esitad küsimuse, osuta küsitavale kehaosale ning näita liigutus ette.

Teisi võimalusi:

- kui sul on sokid jalas, siis keeruta;
- kui sul on kleit seljas, siis plaksuta käsi;
- kui sul on püksid jalas, siis nooguta pead.

13. Triki-Viki

Vahendid: klouni näopildid, mis väljendavad erinevaid emotsioone: rõõmus, kurb, kuri, üllatunud jne.

Mängu käik: mängumeeleolu loomiseks loetakse salmi:

Triki-Viki vahva mees,

kõikidele nalja teeb,

lõbus on ja tahan ma

kõike seda korrata.

Mängujuht ulatab lastele kaardipaki Triki-Viki piltidega, laps matkib pildil olevat näoilmet. Kaaslased leiavad, mis meeleolus Triki-Viki oli (üllatunud, kurb jne).

14. Üks ja mitu

Vahendid: pildikaardid, millel on sama tegevuse sooritaja(d).

Mängu käik: mängujuht võtab lapsed ringi, üks laps tuleb ringi sisse. Seejärel valib mängujuht pildi (ei näita mängijatele) ja ütleb lause, nt

Linnud lendavad lõunasse.

Kui tegelasi on üks, matkib tegevust laps ringi sees. Kui tegusõna on mitmuses, matkivad kõik. Seejärel näitab mängujuht pilti ning otsustatakse, kas tegutseti õigesti. Lapsed koostavad pildi kohta lause.

Mina olen Hiinas käinud

Mina olen Hiinas käinud,
Hiinas palju pilte näinud,
Hiinas seisab väike vaat,
vaadi sees on vanataat

Murul mängib väike miisu.

Murul mängib väike miisu.
See on lasteaia kiisu.
Võta tass ja kalla piima,
Mine talle juua viima.

Tuju

Massaaž: laps joonistab sõbra seljale kas naerunäo, kurva näo või kurja näo. Kaar üles, kaar alla, kriips. Kokkuleppel võib kriips olla ka ükskõikne tuju.

Salm

Kui mul on tuju paha, (käed rinnal vaheliti ja huuled mossi)

siis keegi mind ei taha! (pea raputamine)

Paha tuju puh, puh,

mine ära puh, puh! (käega löömine)

Laps siis rõõmsalt naeratab (naerune nägu)

ja sõber teda rõõmsalt kallistab! (käed ümber enda või sõbra kallistamine)

Lisa 4. Liigutustega luuletused

Tuju

Massaaž: laps joonistab sõbra seljale kas naerunäo, kurva näo või kurja näo. Kaar üles, kaar alla, kriips. Kokkuleppel võib kriips olla ka ükskõikne tuju.

Salm

Kui mul on tuju paha, (käed rinnal vaheliti ja huuled mossi)

siis keegi mind ei taha! (pea raputamine)

Paha tuju puh, puh,

mine ära puh, puh! (käega löömine)

Laps siis rõõmsalt naeratab (naerune nägu)

ja sõber teda rõõmsalt kallistab! (käed ümber enda või sõbra kallistamine)

Hommikuringi salm liikumisega

Terve laps on spordilaps. (paigal marssimine)

Terve laps on jooksulaps. (paigal jooksmine)

Terve laps on mängulaps. (plaksutamine)

Terve laps on naerulaps! (plaksutamine ja naeratamine)

Lisa 5. Soovitusi luuletuste, laulude ja muinasjuttude kasutamiseks

1. Joonistada, maalida ja kleepida luuletuse või laulu sisust pilt.
2. Pikkida lihtsamad liisusalmid või värsiread tegevustesse sõrmedega liigutusi kaasa tehes, nt Vihma sajab tip-tip-tip, tuppa jookseb väike Mikk.
3. Lugeda luuletusi koos lapsega.
4. Muinasjutu jutustamist saab ilmestada ja arusaadavamaks teha seeriapiltidega (lapsedki võivad neid joonistada).
5. Lemmikjuttu või -luuletust võiks lugeda või esitada korduvalt.
6. Luuletusi, vanasõnu, mõistatusi ja muinasjutte on hea lavastada.
7. Kasutada dramatiseeringuid, kus on palju kordusi sõnavaras.
8. Lapse jaoks on huvitav kogemus vaadata mõnd teada ja tuttavat teatrietendust, mille tegelasi ta tunneb ja sisu teab, teises keeles. Tuttavaid muinasjutte võib kordamööda dramatiseerida ning lasta igal lapsel esitada neid oma emakeeles.
9. Muinasjutu võib valesti ette lugeda ja lastel lasta vigu parandada.
10. Esitada sarnase sisuga erinevate rahvaste muinasjutte.
11. Peale pikka ja väsitavat tegevust on end hea niimoodi kiita: Olen tubli, olen tubli (endale pai tehes), lihtsalt suurepärane (põial tunnustavalt püsti)!

Lisa 6. Erinevate rahvaste mängud

Karu püüdmine

Seda mängu mängivad lapsed Põhja-Rootsis. Üks mängija on karu. Ta seisab umbes 3 m kaugusel mängijate rivi ees ja hüüab kedagi nimepidi. Hüütu peab jooksuma koju, ilma et karu teda puudutaks. Koduks on märgistatud koht umbes 20 m kaugusel mängijate rivi ees. Karu seisab seega nimede hüüdmise ajal kodu poole seljaga. See, keda karu tabab enne kivile jõudmist, hakkab ise karuks.

Must Peeter

See mäng on tuntud kogu maailmas. Mängijad jooksevad mänguväljaku ühest otsast teise ja tagasi, teel on neil ees aga Must Peeter, kes püüab jooksjaid tabada. Must Peeter tohib liikuda edasi või külgsuunas, mitte aga tagasi. See, keda Must Peeter tabab, jääb tema abiliseks. Kui kõik on kätte saadud, algab mäng uuesti. Mustaks Peetriks saab nüüd see, keda püüti eelmine kord esimesena kinni.

Põrgus

Seda mängu mängivad lapsed Inglismaal. Mänguväljakul tähistatakse pikk riba, mis jaotatakse kolmeks. Keskmises, mida nimetatakse põrguks, jookseb käest kinni hoides üks paar mängijaid. Teiste ülesanne on joosta läbi põrgu mänguväljaku ühest otsast teise, teel püüavad neid aga põrguvalvurid ega lase enam lahti. Kes kätte on saadud, läheb põrgusse, st hakkab ka ise püüdjaks. Valvureid tuleb aina juurde. Nad peavad kogu aeg üksteisel kätest kinni hoidma.

Lükka pall auku

Araabia poisid kaevavad maha augu ja panevad selle äärele väikeses kivikuuli. 5 meetri kauguselt veeretavad nad mööda maad suuremad kivikuuli ning püüavad sellega väiksemat auku lükata. Kes kuuli auku lükkab, valib võistlejate seast ühe, kellel see ei õnnestunud, ja ronib talle selga. Kaotaja peab võitjaga ühe ringi tegema.

Kellamees

Pimesikumängu huvitav inglise teisend. Kõikide mängijate silmad on seotud, näeb vaid üks – kellamees. Lühikeste ajavahemike tagant helistab ta kellukest. Pimedad püüavad teda tabada kuulmise järgi. Kes kellameest puudutab, saab kellukese endale ja vahetab temaga osad.

Mäng munakiviga

Selleks vanaks indiaanlaste mänguks on vaja ümmargust kivi, mille läbimõõt on 7–10 cm. See pannakse parema jala labale ja visatakse võimalikult kaugele. Vasak jalg ei tohi liikuda. Võisteldakse selles, kes viskab kivi kõige kaugemale parema jalaga, vasaku jalaga või kelle kivi kukub märgile kõige lähemale. Mänge Rootsi mitmekultuurilistest lasteaedadest

Poemäng

Paluge vanematel lapsele kaasa anda teistest riikidest toodud asjade pakendeid ja välismaiseid münte. See on ammendamatu allikas uuteks teemadeks, näiteks kuidas tehakse süüa teistes maades, milliseid toiduaineid ja vürtse kasutatakse, mis toiduaineid müüakse Rootsi poes ja teiste maade poodides ning kuidas toiduaineid eri keeltes nimetatakse.

Kodu mängimine

Lapsed võtavad kodust kaasa väikseid mänguasju, et sisustada lasteaias oma kodu või nukutuba. Nad jutustavad teineteisele, kuidas nende korterid ja toad välja näevad. Samuti võivad lapsed sisustada oma unelmate toa.

Mängud kogu maailmast

Vanemad, õpetajad ja emakeeleõpetaja, kellel kõigil on erinevad taustad ja kogemused, võivad igati kaasa aidata, et õpetada lastele mängu kogu maailmast. Sissejuhatuseks mänguteemale sobib hästi, kui lapsed küsivad kodus vanematelt, mis mängu nemad väiksesena mängisid.

Lisa 7. Raamatud lugemiseks õpetajatele

1. KÄSIRAAMAT Avatud algus: valik retsepte mitmekultuurilise lasteaia kujundamiseks [https://www.pagulasabi.ee/sites/default/files/kasiraamat-avatud-
algus.pdf](https://www.pagulasabi.ee/sites/default/files/kasiraamat-avatud-algus.pdf)
2. Meie mitmekultuuriline lasteaed. [http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Muu%20koduleelega/Kogumik%20Meie
%20mitmekultuuriline%20lasteaed.PDF](http://haridusinfo.innove.ee/UserFiles/Muu%20koduleelega/Kogumik%20Meie%20mitmekultuuriline%20lasteaed.PDF)
3. Psühhosotsiaalse keskkonna juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele. [https://intra.tai.ee//images/prints/documents/130382417270_Psyhhosotsiaalse_k
eskkonna_juhendmaterjal%20_koolieelsetele%20_lasteasutustele_est.pdf](https://intra.tai.ee//images/prints/documents/130382417270_Psyhhosotsiaalse_k
eskkonna_juhendmaterjal%20_koolieelsetele%20_lasteasutustele_est.pdf)
4. Multikultuurse hariduse juhend. [https://mitteformaalne.archimedes.ee/wp-
content/uploads/2014/07/Multikultuurse-hariduse-juhend.pdf](https://mitteformaalne.archimedes.ee/wp-
content/uploads/2014/07/Multikultuurse-hariduse-juhend.pdf)

Lisa 8. Õppevideod

8 õppevideot valmisid Eesti Pagulasabi ja Tartu Ülikooli eetikakeskuse projekti „Avatud algus: Eesti lasteaedade valmisoleku suurendamine rändetaustaga laste vastuvõtmisel ning kultuuriliselt ja usuliselt mitmekesise ja salliva õpikeskkonna toetamisel” raames.

<https://www.pagulasabi.ee/avatudalgus>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marina Mihhejeva,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Teisest kultuurist laste kohanemine koolieelses lasteasutuses ja lasteasutuse koostöö perekonnaga” mille juhendaja on Nelly Randver, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marina Mihhejeva

22.05.2019